

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Analýza možností podpory malého a středního podnikání se zaměřením na region
NUTS II – Severozápad

Analysis of support possibilities of small and medium entertainment with focus
on the NUTS II – Northwest region

DP-PE-KPE-200341

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146069363

Bc. PETR ŠNEJDAR

Vedoucí práce: doc. Ing. Jaroslav Jágr (katedra podnikové ekonomiky)

Konzultant: Ing. Karel Bořecký (Podnikatelské a inovační centrum Severní Čechy)

Počet stran: 76

Počet příloh: 2

Datum odevzdání: 21. května 2003

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra podnikové ekonomiky

Akademický rok: 2002/03

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro **Bc. Petra Š n e j d a r a**

program č. 6208 M Ekonomika a management
obor č. 6208 T Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111 / 1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu: **Analýza možností podpory malého a středního podnikání ze strukturálních fondů EU**

Pokyny pro vypracování:

- Proveďte literární rešerši týkající se daného tématu
- Analyzujte sektor malého a středního podnikání a jeho současný stav v ČR
- Analyzujte postavení strukturálních fondů v EU
- Analyzujte možnosti a podmínky čerpání podpory z prostředků EU v rámci ČR

V66/03 H
tab.

KPE/70E-PE
762.1 [3] P. jím.

Rozsah grafických prací:

50 - 60 stran textu + nutné přílohy

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Ministerstvo pro místní rozvoj: *Příprava projektů*. Praha: MMR, 2000

Centrum pro zahraniční pomoc: *Programy pomoci evropských společenství*. Praha:

Ministerstvo financí ČR, 2001

Ministerstvo pro místní rozvoj: *Strukturální fondy*. Praha: DG Regio Vademekum, MMR, 2001

LUKÁŠ, Z.: *Regionální a strukturální politika EU*. Praha: MMR, 2000

Internet: www.mmr.cz; www.npo.cz; www.czechinvest.org

TOMAN, P.: *Projektové řízení*. Praha: MMR, 2000

BAROW, C.: *Základy drobného podnikání*. Praha: Grada Publishing, 1996

MÜLLER-MERBACH, H., CHEF, J.: *Academic spin-off*. Nancy: Promptech CEI, 1999

Office for Official Publications of the European Communities, The European Business and

Innovation Centres, European Commission. Luwembourg, 2000

Lectures: ENK, R. VAN: *Pre-accession funds and their relation to EU regional policy and structural funds*

HARTEN, A.: *Irish experience in using structural funds*

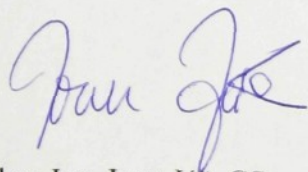
WILLIAMS, S.: *Support of regional development in the United Kingdom*

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jaroslav Jágr

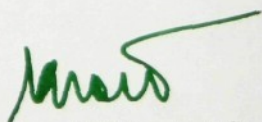
Konzultant: Ing. Karel Bořecký, BIC-Podnikatelské a inovační centrum při Výzkumném ústavu pro hnědé uhlí, a. s.

Termín zadání diplomové práce: 31.10.2002

Termín odevzdání diplomové práce: 23.5.2003

doc. Ing. Ivan Jác, CSc.
vedoucí katedry

doc. Ing. Jiří Kraft, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

MÍSTOPŘÍSEŽNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta. Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména §60 (školní dílo) a §35 (o nevýdělečném užití díla k vnitřní potřebě školy).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé práce (prodej, zapůjčení apod.)

Jsem si vědom toho, že užití své diplomní práce či poskytnutí licenci k jejímu užití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do její skutečné výše).

Po pěti letech si mohu tuto práci vyžádat v Univerzitní knihovně TU v Liberci, kde je uložena, a tím výše uvedená omezení vůči mé osobě končí.

V Liberci 15. května 2003

Petr Šmejda

RESUMÉ

Diplomová práce svým obsahem navazuje na mou bakalářskou práci z roku 2001. Zabývá se možnostmi podpory malého a středního podnikání (MSP) s důrazem na finanční prostředky ze Strukturálních fondů Evropské unie. Diplomová práce je rozdělena do osmi částí. V první části zmíněné téma otevírám a snažím se podporu MSP zhodnotit z hlediska makroekonomické teorie. Ve druhé části se zejména zabývám programy podpory zajišťovanými státními orgány České republiky. V částech č. 3, 4 a 5 se zaměřuji na Strukturální fondy Evropské unie obecně, jejich vztah k subjektům v České republice i systém monitorování a hodnocení, který je v jejich rámci používán. V šesté části pak zmiňuji 6. Rámcový program Evropské unie pro výzkum, vývoj a demonstrační aktivity. V poslední části se snažím shrnout problematiku podpory MSP, identifikovat základní nedostatky a překážky a v neposlední řadě také navrhnout možná řešení. Zmínil jsem zde také irské zkušenosti s využitím Strukturálních fondů Evropské unie.

SUMMARY

The diploma work with its content continues in my bachelor work from 2001. It deals with possibilities of support of small and medium entertainment (SME) focusing on financial resources from the Structural funds of the European union. The diploma work is divided in 8 parts. In part 1 I open mentioned theme and try to judge the support of SME from the point of view of macroeconomical theory. In the second part I focus on programs provided by state subject of the Czech republic. In the parts 3, 4 and 5 I target the Structural funds of the European union generally, its relation to subjects in the Czech republic and systém of monitoring and evaluation which is used within the funds. In the part 6 I mention the 6th European Community Framework Program for research and development. The last part is the concluding part where I try to summarize problems of support of SME, identify basic insufficiencies and restrictions, and suggest possible solutions. I also mentioned here the Irish experience in using the Structural funds of the European union.

OBSAH

Místopřísežné prohlášení.....	4
Resumé (summary)	5
Obsah.....	6
Seznam použitých zkratk.....	9
1. Úvod.....	11
1.1 Úvodní slovo.....	11
1.2 Podpora malého a středního podnikání z pohledu makroekonomie.....	12
2. Malé a střední podnikání (MSP)	14
2.1 Charakteristika a význam MSP.....	14
2.1.1 Charakteristika MSP.....	14
2.1.2 Význam MSP.....	15
2.2 Vývoj podpory MSP v letech 2000 – 2002 v ČR a severozápadních Čechách.....	16
2.2.1 Vývoj legislativy týkající se poskytování podpor MSP.....	17
2.2.2 Vývoj ukazatele míry nezaměstnanosti v regionu NUTS II Severozápad v období 2000 – březen 2003.....	18
2.3 Možnosti využití podpory MSP.....	19
2.4 Národní programy podpory.....	20
2.4.1 Programy podpory zajišťované MMR.....	20
2.4.2 Programy podpory zajišťované MPO.....	21
2.4.3 Shrnutí a zhodnocení změn v programech podpory zajišťovaných MMR a MPO.....	21
3. Strukturální fondy Evropské unie.....	22
3.1 Charakteristika strukturálních fondů Evropské unie.....	22
3.2 Historický vývoj strukturálních fondů Evropské unie.....	23
3.3 Rozdělení zdrojů určených na strukturální politiku EU v období 2000 – 2006.....	27
3.4 Hierarchie řízení SF EU.....	28
4. Strukturální fondy Evropské unie a Česká republika.....	30
4.1 Národní rozvojový plán.....	30

4.2 Využití předstrukturálních fondů.....	32
4.2.1 PHARE.....	32
4.2.2 ISPA.....	34
4.2.3 SAPARD.....	35
4.3 Operační programy.....	36
4.3.1 Sektorové operační programy.....	37
4.3.1.1 Přehled v současnosti existujících SOP.....	38
4.3.1.2 Sektorový operační program Průmysl.....	39
4.3.1.3 Operační program Průmysl a podnikání.....	41
4.3.2 Regionální operační programy (ROP).....	43
4.3.2.1 Regionální operační program Severozápad.....	43
4.3.2.2 Společný regionální operační program (léta 2004 – 2006).....	45
5. Systém hodnocení a monitorování SF EU.....	47
5.1 Úkol monitorování a hodnocení.....	48
5.2 Monitorovací výbor.....	49
5.2.1 Úkoly monitorovacího výboru.....	49
5.2.2 Členové monitorovacího výboru.....	49
5.2.3 Druhy hodnocení.....	50
5.2.4 Přístupy při hodnocení.....	50
5.2.5 Hodnocení ex-ante.....	51
5.3 Ukazatele – indikátory.....	52
5.3.1 Použití souboru monitorovacích ukazatelů.....	52
5.3.2 Hlavní ukazatele.....	54
5.3.3 Výkonnostní ukazatele.....	54
5.4 Monitorovací systém v ČR.....	54
6. 6. Rámcový program Evropské unie (6. RP EU)	55
6.1 Základní zaměření 6. RP EU.....	55
6.2 Tematické priority a specifické aktivity.....	56
6.2.1 Integrované projekty.....	57
6.2.2 Síť excelence.....	57
6.3 Česká republika a 6. RP EU.....	57

7. Shrnutí, zhodnocení, závěr.....	58
7.1 Zhodnocení systému implementace v ČR.....	59
7.1.1 Obecný přístup subjektů zainteresovaných v systému podpory.....	60
7.1.2 Dokumentová příprava.....	61
7.2 Zhodnocení možností získání podpory MSP.....	62
7.2.1 Nedostatky podnikatelského prostředí a jejich možná řešení.....	62
7.2.1.1 Právní prostředí.....	62
7.2.1.2 Přístup k financím.....	63
7.2.1.3 Daňové zatížení.....	64
7.2.1.4 Podpora výzkumu a vývoje.....	65
7.2.1.5 Trh práce.....	66
7.2.2 Zkušenosti Irské republiky se Strukturálními fondy Evropské unie.....	66
7.3 Shrnutí problematiky.....	68
7.4 Závěr.....	73
Seznam použité literatury.....	75
Seznam příloh.....	76
Přílohy	

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

6. RP EU	- 6. Rámcový výzkum Evropské unie
ACC	- kandidátské země na přistoupení k Evropské unii
AV ČR	- Akademie věd České republiky
CBC	- přeshraniční spolupráce
CEBRE	- Czech Business Representation
CF	- Kohezní fond
CSF	- Rámec podpory společenství
ČMZRB	- Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.
ČR	- Česká republika
ČSÚ	- Český statistický úřad
DP	- diplomová práce
EAGGF	- Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
EK	- Evropská komise
ERA	- Evropský výzkumný prostor
ERDF	- Evropský fond regionálního rozvoje
ES	- Evropská Společenství
ESF	- Evropský sociální fond
EU	- Evropská unie
EUR	- měnová jednotka EURO
FIFG	- finanční nástroj na podporu rybolovu
GDP	- hrubý domácí produkt
mln.	- miliarda
MMR	- Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MPO	- Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
MPSV	- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MSP	- malé a střední podnikání
MŠMT	- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
NRP	- Národní rozvojový plán
NRP 2004 – 2006	- Národní rozvojový plán na léta 2004 - 2006
NUTS	- nomenklatura územních statistických jednotek
OECD	- Organizace ekonomické spolupráce a rozvoje

OP	- operační program
OPEC	- organizace zemí vyvážejících ropu
PPS	- parita kupní síly
RDP	- národní (regionální) rozvojový plán
ROP	- regionální operační plán
ROP SZ	- Regionální operační plán Severozápad
SF EU	- Strukturální fondy Evropské unie
SOP	- sektorový operační program
SPD	- jednotný programový dokument
SR	- státní rozpočet
SRN	- Spolková republika Německo
SROP	- Společný regionální operační program
SWOT	- analýza silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb
SZ	- severozápad
ÚHOS	- Úřad pro hospodářskou soutěž

1. ÚVOD

1.1 Úvodní slovo

Téma této diplomové práce se odvíjí od problematiky, které se věnuji již čtvrtým rokem od doby zpracování bakalářské práce v roce 2001. Podpora malého a středního podnikání je totiž, podle mého názoru, velice obsáhlou problematikou, která zejména v poslední době vyžaduje víc a víc pozornosti ze strany všech zúčastněných subjektů.

V bakalářské práci jsem se pokusil popsat výchozí stav podpory MSP, včetně podmínek podnikání MSP, tehdejšího systému podpory, subjektů, které v té době na podpoře MSP participovaly i určitých problémů a překážek, které se objevovaly. Důležité také bylo zdůraznění vlivu podpory MSP na snižování nezaměstnanosti. Nedílnou součástí mé bakalářské práce bylo vyjmenování všech programů podpory MSP, které v té době mohly být využívány.

Předkládaná diplomová práce je tedy na jedné straně logickým pokračováním bakalářské práce (opět mapuje možnosti získání podpory malými a středními podniky a zachycuje vývoj míry nezaměstnanosti, tj. aktualizuje, rozšiřuje a upřesňuje téma započaté v bakalářské práci) a na druhé straně popisuje vývoj podpory MSP s důrazem na Strukturální fondy Evropské unie.

Problematika Strukturálních fondů Evropské unie je velice široká. Například dokumentová příprava nutná pro čerpání podpory z Fondů představuje náročný proces na všech úrovních státních a evropských orgánů i soukromých orgánů participujících na systému podpory. Je zpracováván Národní rozvojový plán a na jeho základě jsou pak rozpracovány jednotlivé operační programy.

Také systém náležitostí týkajících se jednotlivých programů podpory je náročný. Programy lze do jisté míry vidět jako produkt zmíněných dokumentů. S těmito produkty pak pracují přímo finální příjemci podpory. Aby programy byly schváleny, musejí být zhodnoceny (hodnocení ex-ante, interim, ex-post), musí být monitorován jejich průběh a využití

prostředků, které na ně byly určeny. Také na tyto procedury existují detailní nařízení a směrnice (zejména od Evropské komise).

Pokud se v tomto článku zmiňuji o podpoře podnikání ze SF EU, míním tím podporu určenou nejen malému a střednímu podnikání. Záběr Strukturálních fondů je totiž mnohem širší (jejich zaměření uvádím v části 3). Tuto práci ale dále zaměřuji právě na podporu MSP (z užšího hlediska), z důvodu návaznosti na bakalářskou práci a z důvodu závažnosti podpory MSP ve sledovaném regionu.

Celé téma je tak obsáhlé, že ho tato diplomová práce bohužel nemůže plně zpracovat (vzhledem k omezenému počtu stránek). Snažil jsem se proto postihnout celou šíři problematiky, ale detailněji jsem se mohl zaměřit jen na nejdůležitější části – Strukturální fondy Evropské unie a na ně navazující operační programy a systém hodnocení a monitorování.

Celý systém, který se zde snažím popsat je cestou k efektivní podpoře malého a středního podnikání (MSP). Statistické údaje za rok 2001 napovídají důležitost MSP:

- MSP v ČR zaměstnávají 59,7 % všech zaměstnaných osob
- MSP v ČR vytvářejí 51,4% z celkového produktu ročně
- Podíl MSP v ČR na účetní přidané hodnotě je 51,3 %
- Podíl na zahraničním obchodu MSP je u vývozu 35,7 % a u dovozu 47,1 %.

Malé a střední podnikání je podstatnou částí národního hospodářství a navíc je značně citlivé na změny legislativy. **Velká většina rozhodnutí a změn zákonů totiž najde svůj odraz v malém a středním podnikání – pozitivní i negativní.**

1.2 Podpora MSP z pohledu makroekonomie

Rozhodl jsem se využít dvou makroekonomických pohledů na problematiku podpory MSP:

1) pohled státního rozpočtu:

- poskytováním podpory se státnímu rozpočtu zvyšují výdaje v podobě zvýšených vládních transferů, jako složky autonomních výdajů,

- pokud firmy, jimž byla poskytnuta podpora hospodaří s danými prostředky efektivně, zvýší se jim celkový zisk. Z této skutečnosti plynou státu větší příjmy do státního rozpočtu díky vyšším odvodům daně z příjmů,
- zvýšené příjmy do SR mohou plynout i z vyšší zaměstnanosti (jestliže firmy mají pro své podnikání k dispozici více prostředků, mohou zaměstnat více lidí).

Výsledný možný efekt (jestli příjmy SR nakonec převýší výdaje, či naopak) tedy závisí na efektivnosti využití poskytnutých prostředků.

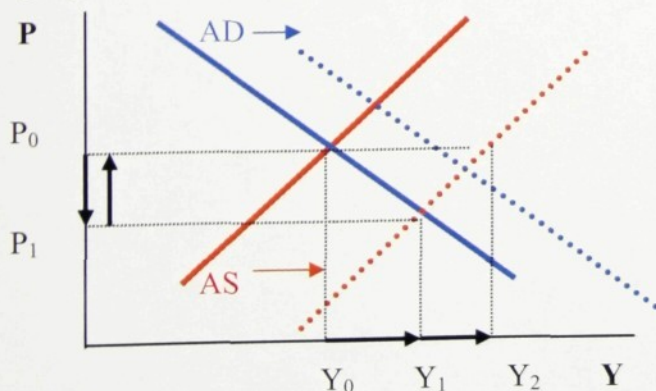
2) pohled agregátního trhu:

- firmy (strana nabídky) mohou díky poskytnutým prostředkům mj. pořídit modernější technologie pro svou produkci, což teoreticky posunuje křivku agregátní nabídky (AS) doprava dolů (viz graf č. 1). Důvodem jsou nižší náklady na produkci – např. díky zhrmadnění výroby,
- vyšší zaměstnanost díky poskytnutým prostředkům teoreticky znamená zvýšení disponibilních prostředků na spotřebu na straně obyvatelstva (na straně poptávky), což posunuje křivku agregátní poptávky (AD) doprava nahoru (možný efekt viz graf č. 1)

Z grafu, na němž osu x představuje cenová hladina (P) a osu y produkt nebo důchod (Y), můžeme vyčíst následující skutečnosti:

- posunem křivky AS se krátkodobě snížila cenová hladina (z P_0 na P_1) a zvýšil se produkt (z Y_0 na Y_1),
- následným posunem křivky AD se cenová hladina vrátila na původní mez (P_0) a produkt se ještě zvýšil (z Y_1 na Y_2).

Graf č. 1: Vliv podpory MSP na agregátní trh z pohledu makroekonomické teorie

Výsledný efekt ale samozřejmě může být jiný. Záleží na míře posunu jednotlivých křivek a na sklonu jednotlivých křivek.

V případě daného nastíněného případu samozřejmě musíme abstrahovat od změn všech ostatních aspektů vývoje ekonomiky (bereme v úvahu podmínku *ceteris paribus*), neboť posun křivek by mohl být úplně jiný, kdyby například národní měna apreciovala, či depreciovala, popřípadě, kdyby centrální banka měnila úrokové sazby a vláda svou restriktivní fiskální politikou tlačila agregátní poptávku zpět, aby předešla možné inflaci.

Pro úplnost je nutné zmínit, že jednotlivé ekonomické teorie by také na podporu podnikání hleděly rozdílně. Zatímco liberální ekonomické proudy prosazující volný trh bez státních zásahů by pravděpodobně s podporou podnikání nesouhlasily, ekonomické názory z druhé strany názorového spektra (např. Keynes) by naopak pomoc MSP státem podpořil.

Toto bylo jen málo z celé řady možných efektů, následků a opatření, která by mohla nastat v souvislosti s pohyby agregátních křivek. Cílem nastíněného grafu však bylo přiblížit možné efekty poskytování podpory MSP.

2. MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKÁNÍ (MSP)

2.1 Charakteristika a význam MSP

2.1.1 Charakteristika MSP

Malé a střední podniky jsou dle metodiky Evropské unie přesně definovány. Od roku 2000, kdy jsem pracoval na bakalářské práci do dnešní doby se dané podmínky pro definici malého a středního podniku nezměnily a jsou následující:

- počet 250 zaměstnanců maximálně
- roční obrat, který nesmí překročit 1,45 mld. Kč (u podniků do 50 zaměstnanců 250 mil.Kč)
- výše vlastního jmění nesmí přesáhnout 980 mil. Kč (u podniků do 50 zaměstnanců 180 mil. Kč)
- splnění kritéria nezávislosti – 25% nebo více kapitálu nebo hlasovacích práv nesmí vlastnit 1 podnik nebo společně více podniků, které nesplňují definici MSP.

Pokud podnik nesplňuje jednu ze jmenovaných podmínek, nemá nárok na podporu z programů, které jsou určeny pouze pro MSP.

V roce 2001 činil celkový počet ekonomicky aktivních MSP v ČR 746 127 (z toho právnických osob 111 298 a fyzických osob 635 829). Podíl zaměstnanosti MSP na celkovém počtu v ČR pak byl 59,73%.

2.1.2 Význam MSP

Význam MSP je zřejmý z výčtu výhod uvedených níže. Nevýhody MSP pak ukazují na možné hrozby a nedostatky, které by mohly být podporou podnikání odstraněny.

Výhody malých a středních podniků:

- **Větší citlivost ke změnám prostředí, trhu apod.** – malé a střední podniky bývají flexibilnější a adaptabilnější na nejrůznější proměny, které se stávají jejich permanentní realitou. Velké firmy se svými mnohdy složitými rozhodovacími procesy často reagují opožděně.
- **Lepší schopnost inovovat** – zejména na poli inovace vlastní produkce. Jde v podstatě o potvrzení výhody jmenované v předchozím bodě.
- **Větší tempo vytváření pracovních míst** – jestliže jsou MSP schopny rychleji inovovat a být flexibilnější, dokáží také rychleji realizovat své potřeby na trhu práce a to jak v pozitivním, tak v negativním slova smyslu. V této myšlence se skrývá jeden z hlavních důvodů, proč malé a střední podnikání podporovat – dokáže rychle a relativně bezbolestně absorbovat nezaměstnanost.

Nevýhody malých a středních podniků

- **Menší kapitálová síla** – tato skutečnost se může odrazit i na poli inovace a může se tak ztratit jedna z výhod. Následující dva body souvisejí s právě zmíněným.
- **Nemožnost podpory prodeje v takové míře** jako u velkých podniků

- **Omezené možnosti získání cizího kapitálu.** Tato skutečnost úzce souvisí s momentální realitou v ČR, kdy se bankovní domy po nezdarech s velkými firmami snaží zlepšit svou situaci zostřením podmínek získání úvěru. Jiné formy získání dodatečných finančních prostředků na rozvoj podniku pak jsou pro MSP příliš nákladné.

2.2 Vývoj podpory MSP v letech 2000 – 2002 v ČR a severozápadních Čechách

Podpora MSP se v daném období příliš nezměnila pokud jde o poskytovatele podpory (detailněji se o nich zmiňuji v článku 2.3). Dovoluji si však tvrdit, že se změnila důležitost (z hlediska objemu poskytovaných prostředků) daných druhů podpor od poskytovatelů (EU, stát – SR, regionální rozpočty). S blížícím se vstupem do EU se význam (z hlediska objemu finančních prostředků) poskytovaných podpor přesunul k podporám poskytovaným Evropskou unií (PHARE, ISPA, SAPARD), popřípadě k těm programům, které navazují na Strukturální fondy EU (SOP, ROP).

Například sektorové operační programy (od roku 2004 tzv. Operační programy) jsou sice organizovány ministerstvy ČR, ale zároveň se jedná o důležité nástroje, díky kterým se ČR adaptuje na práci se SF EU ještě před tím, než vstoupí do Unie. Po vstupu do Unie se totiž SOP a ROP stanou opravdu nejdůležitějšími dokumenty, na základě kterých se bude poskytovat podpora ze SF EU.

V následujících článcích zmapuji vývoj následujících skutečností:

- 1) Vývoj české legislativy týkající se poskytování podpor MSP v období 1999 - 2003
- 2) Vývoj ukazatele míry nezaměstnanosti v regionu NUTS II Severozápad v období 2000 – březen 2003

Vývoj české legislativy týkající se podpory podnikání uvádím, protože se bezprostředně týká tématu mé diplomové práce a dané problematiky. Důvodem pro sledování vývoje míry nezaměstnanosti je snaha zhodnotit vliv programů podpory podnikání, které jsou dostupné již od roku 2001 (tímto odstavcem tak do jisté míry navazuji na mou bakalářskou práci). Snaha o snižování míry nezaměstnanosti je jedním z hlavních důvodů proč je podnikání obecně podporováno. Proto jsem si položil otázku (na kterou se snažím odpovědět v článku 2.2.2), zda již dosavadní podpora MSP ve sledovaném regionu měla nějaký efekt.

2.2.1 Vývoj legislativy týkající se poskytování podpor MSP

Rok 1999:

Bylo přijato Usnesení Vlády ČR č. 535 /99, které ustanovilo regionální programy podpory rozvoje severozápadních Čech.

Toto Usnesení umožnilo ministerstvu pro místní rozvoj připravit konkrétní programy podpory v daném regionu (Regionální programy podpory v NUTS II – Severozápad, Region 2, Regiozáruka 2)

Rok 2000:

12.7.2000 bylo přijato Usnesení Vlády ČR o Strategii regionálního rozvoje ČR, které rozděluje podporované regiony na strukturálně postižené a hospodářsky slabé. Tím byla umožněna další specifikace problémů a poskytovaných podpor.

Ze sledovaného regionu severozápad byly mezi strukturálně postižené zařazeny okresy Děčín, Chomutov, Louny, Most a Teplice. Mezi hospodářsky slabé regiony nebyl zařazen žádný okres.

8.12.2000 byla Úřadem pro hospodářskou soutěž (ÚHOS) udělena výjimka ze Zákona o veřejné podpoře (č. 59 / 2000 Sb.) programům podpory navrhovaným na období 2001 – 2004. Podle jmenovaného Zákona o veřejné podpoře totiž nesmí být podpora poskytnuta takovým způsobem, který by narušoval hospodářskou soutěž.

11.12.2000 pak bylo Vládou ČR přijato Usnesení schvalující Politiku podpory malého a středního podnikání a s ní Programy podpory malého a středního podnikání na období 2001 – 2004.

Rok 2002:

Byl přijat Zákon č. 47 / 2002 Sb. o podpoře malého a středního podnikání, který sjednotil definici MSP s definicí Evropské unie, a který též vymezil formy a oblasti podpory, instituce poskytující podporu a obsah programů podpory.

Rok 2003:

1.1.2003 vstoupil jmenovaný Zákon o podpoře malého a středního podnikání v účinnost.

2.2.2 Vývoj ukazatele míry nezaměstnanosti v regionu NUTS II Severozápad v období 2000 – březen 2003

Tabulka č. 1: Vývoj míry nezaměstnanosti v období prosinec 2000 – březen 2003

Pořadí	Okres	2000 prosinec	2001 prosinec	2002 prosinec	2003 březen
1.	Most	21,5	21,3 (-0,2)	21,7 (0,4)	21,4 (-0,3)
2.	Louny	17,1	17,2 (0,1)	18,6 (1,4)	18,3 (-0,3)
3.	Teplice	17,0	16,6 (-0,4)	18,2 (0,6)	18,7 (0,5)
4.	Chomutov	16,9	16,4 (-0,5)	17,7 (1,3)	18,5 (0,8)
5.	Ústí na Labem	14,1	14,1 (0,0)	15,3 (1,2)	15,3 (0,0)
6.	Děčín	13,6	13,5 (-0,1)	15,2 (0,7)	15,8 (0,6)
7.	Litoměřice	13,6	12,4 (-1,2)	13,2 (0,8)	13,7 (0,5)
8.	Sokolov	9,9	10,9 (1,0)	12,5 (1,6)	12,8 (0,3)
9.	Karlovy Vary	8,2	9,3 (1,1)	10,2 (0,9)	10,5 (0,3)
10.	Cheb	5,7	5,4 (-0,3)	7,2 (1,8)	7,8 (0,6)
---	Region celkem	13,76	13,71	14,98	15,28
---	Česká republika	8,8	8,9	9,8	10,0

Zdroj: [11], poznámka: v závorce za údajem míry nezaměstnanosti je uveden přírůstek oproti předchozímu období.

Pořadí jednotlivých okresů jsem určil podle míry nezaměstnanosti v počátečním období (prosinec 2000) od nejvyšší po nejnižší.

Zajímavá je změna mezi prosincem 2000 a prosincem 2001, kdy (kromě okresů Sokolov a Karlovy Vary) přírůstek míry nezaměstnanosti nepřesáhl 0,1 %. Abstrahuji samozřejmě od absolutních hodnot měr nezaměstnanosti, které jsou prakticky v celém regionu Severozápad výrazně vyšší. Důvody vidím v oživení domácí ekonomiky, příchodu nových zahraničních investorů, či opožděné reakci státních orgánů SRN na tamější ekonomický útlum v oblasti zaměstnávání cizinců.

Naopak změna mezi prosincem 2001 a prosincem 2002 je významná svým negativním směrem – meziročně se zde míra nezaměstnanosti ve sledovaném regionu zvýšila průměrně o 1,27 % (nejméně rostla v okrese Most – o 0,4 %, nejvíce v okrese Cheb – o 1,8 %).

Tento razantní vývoj opačným směrem lze vysvětlit snad jen hospodářským poklesem v SRN, na kterém je vývoj ekonomiky regionu - a potažmo vývoj nezaměstnanosti v regionu – do značné míry závislý, jelikož stále existuje nezanedbatelné procento tzv. pendlerů, tedy lidí, kteří dojíždějí za prací do přilehlých oblastí SRN. V posledních měsících zaznamenáváme zvýšenou aktivitu německých místních orgánů snažících se znesnadnit zaměstnávání cizinců ve prospěch zaměstnávání občanů SRN.

Hospodářský pokles růstu SRN se projevuje též ve snížené poptávce po vývozech z ČR, což nutí české firmy do jisté míry snižovat produkci a následně zaměstnanost.

Zajímavý je fakt, že míra nezaměstnanosti se nejméně zvýšila v okrese Most, který již dlouhou dobu vede žebříček v nezaměstnanosti a na druhé straně se zvýšila nejvíce v okrese Cheb, který má nejlepší výsledky ve sledovaném regionu. Ukazuje se zde velká závislost okresu Cheb na ekonomice příhraniční oblasti SRN a konkrétních výsledků projektů na snižování nezaměstnanosti v okrese Most.

Změnu v posledním sledovaném období (prosinec 2002 – březen 2003) bych nerad hodnotil, protože jde o příliš krátký časový úsek a může tak jít o běžné sezónní nebo cyklické výkyvy. Dané údaje jsem uvedl v zájmu komplexnosti a aktuálnosti dat.

2.3 Možnosti využití podpory MSP

V tomto článku jmenuji všechny hlavní zdroje, ze kterých mohou MSP v současné době čerpat podporu:

- Předstrukturální fondy – ISPA, SAPARD, PHARE
- 6. Rámcový program Evropské unie pro Výzkum a vývoj (6. RP EU)
- Sektorové operační programy (SOP)
- Regionální operační programy (ROP)
- Programy ministerstva průmyslu a obchodu a ministerstva pro místní rozvoj (MPO / MMR)
- Programy ostatních ministerstev (MPSV, MŠMT)

Programy podpory, které jsem uvedl u poslední odrážky se již nebudu detailněji zabývat, protože jde, zejména o programy na přímou podporu zaměstnanosti – dotace úřadům práce apod. V této diplomové práci se zabývám řešením nezaměstnanosti až jako „produktu“ podpory MSP. Pro úplnost zmiňuji, že MŠMT se účastní 6. RP EU.

Předstrukturálními fondy, SOP a ROP se naopak zabývám více ve 4. části této práce, protože jde, jak jsem již zmínil, o nejdůležitější zdroje podpory podnikání v současnosti i do budoucna. 6. Rámcovým programem se pak pro úplnost tématu diplomové práce zabývám v části 6.

2.4 Národní programy podpory podnikání

Národními programy podpory podnikání mám na mysli programy pořádané výhradně Českou republikou – tedy MMR a MPO. Srovnávám zde současné podmínky jednotlivých programů s podmínkami, které platily v době, kdy jsem dokončoval svou bakalářskou práci (tedy 05/2002).

2.4.1 Programy podpory zajišťované MMR

Ministerstvo pro místní rozvoj v současnosti zajišťuje pouze programy regionální podpory:

- **NUTS 2 Ostravsko a Severozápad** – cílem programu je rozvoj infrastruktury pro MSP, snížení nezaměstnanosti a rozvoj cestovního ruchu. Podpora poskytována v podobě investiční dotace až do výše 50%, 70% nebo 80% všech nákladů (konkrétní výše závisí na daném území), minimální dotace činí 100.000 Kč. Program byl založen v roce 1999, koncipován jako střednědobý.
- **Program podpory a rozvoje hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů** – cíl programu je stejný jako u předchozího. Program byl založen v roce 2001, také byl koncipován jako střednědobý.
- **Regionální program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 –Severozápad a Moravskoslezsko** – Cílem je podpora realizace vybraných projektů, snížení nezaměstnanosti. Podpora realizována pomocí investiční dotace ve výši max. 50% celkových nákladů, max. 20 mil. Kč. Program byl založen v roce 2001.

2.4.2 Programy podpory zajišťované MPO

Ministerstvo průmyslu a obchodu zajišťuje programy podpory platné po celém území ČR. Nově ale také regionální programy podpory, které byly převedeny z kompetence MMR.

MPO tedy zajišťuje tyto programy:

- **Záruka** (zajišťováno Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou a.s. – ČMZRB)
- **Kredit** (ČMZRB)
- **Trh** (ČMZRB)
- **Kooperace** (ČMZRB)
- **Start** (ČMZRB)
- **Special** (ČMZRB)
- **Regenerace** (ČMZRB)
- **Vesnice** (ČMZRB)
- **Marketing** (CzechTrade)
- **Poradenství** (Agentura pro rozvoj podnikání – CzechInvest)
- **Design** (Design centrum ČR)

V době od roku 1999 došlo, až na odborné programy Marketing, Poradenství a Design, ke sjednocení všech pod jednu zajišťující subjekt - Českomoravskou záruční a rozvojovou banku, a.s. Všechny programy jsou vypsány do roku 2004. Podrobnější údaje o jednotlivých programech uvádím v příloze č. 1.

2.4.3 Shrnutí a zhodnocení změn v programech podpory zajišťovaných MMR a MPO

Největší změna proběhla po přijetí zákona 47 / 2002 Sb. o podpoře malého a středního podnikání, kterým byla působnost ve věcech regionální podpory podnikání, až na výše uvedené, převedena z působnosti ministerstva pro místní rozvoj pod ministerstvo průmyslu a obchodu. Domnívám se, že tento krok je pozitivní, protože se tím sjednotil celý systém podpor poskytovaných státem včetně zastřešujícího subjektu.

Některé programy (např. Malé půjčky) byly díky přesunu kompetencí zrušeny. Určité programy se totiž svou působností překrývaly a finanční prostředky tak v některých případech mohly být vynakládány duplicitně z hlediska účelu.

Zatímco se v roce 2001 počítalo s působností většiny programů na celé plánovací období 2001 – 2006, v současné době je plánováno, že všechny programy budou ukončeny v roce 2004. Je zde zřejmý vliv ohlášení vstupu ČR do EU na květen 2004.

I když se zdá, že prostředky ze SF EU budou dostatečné, v podpoře by, podle mého názoru, měl pokračovat i stát, formou vhodných doplňkových programů, kterými vyplní možné mezery vyplývající ze specifík národního hospodářství, které se nepodaří prosadit do Evropských programů.

3. STRUKTURÁLNÍ FONDY EVROPSKÉ UNIE

3.1 Charakteristika strukturálních fondů Evropské unie

Za vytvořením strukturálních fondů stojí snaha Evropské unie snížit hospodářské a sociální rozdíly mezi regiony EU. Pro zjednodušení systému udělovaných podpor ze SF EU byly také vytvořeny tzv. NUTS. Každá jednotka NUTS zahrnuje území / region, které má určitou společnou charakteristiku (hospodářskou, sociální, strukturální, jazykovou apod.). Dělení NUTS je zřejmé na dělení ČR, kde NUTS I je území celé České republiky, NUTS II jsou nižší územní celky (nekryjí se s naším rozdělením na kraje). Rozdělení ČR na NUTS II a NUTS III je zřejmé z obrázku v příloze č. 2.

V současnosti v EU fungují čtyři strukturální fondy:

- 1) **Evropský fond regionálního rozvoje** (ERDF – European regional development fund)
 - cílem je vyrovnávání regionálních rozdílů a podílení se na rozvoji jednotlivých vybraných regionů. Jde o podporu hospodářské a sociální soudržnosti EU jako celku.

- 2) **Evropský sociální fond** (ESF – European social fund)
 - hlavním cílem je boj s nezaměstnaností, podpora opatření, které jí pomáhají předcházet a rozvoj lidských zdrojů

3) **Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond** (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

- záruční část fondu tvoří 95% z celkových výdajů z fondu a slouží zejména na podporu Společné zemědělské politiky. Zbylých 5% tvoří část podpůrná.

4) **Finanční nástroj na podporu rybolovu** (FIFG – Financial instrument for fisheries guidance)

- cílem je podpora rybářského sektoru a navazujícího zpracovatelského průmyslu. České republiky se tento fond pochopitelně vůbec nebude týkat.

Pro důsledné doplnění všech fondů je nutné zmínit i **KOHEZNÍ FOND** (CF). Nejedná se sice o strukturální fond jako takový, ale funguje souběžně se SF EU a cílem je také podpora hospodářské a sociální soudržnosti EU podobně jako je tomu u SF EU. Kohezní fond patří do regionální a strukturální politiky EU.

Kohezní fond se zabývá zejména dvěma typy projektů:

- projekty životního prostředí podporující dosažení cílů stanovených společnou politikou v této oblasti
- projekty v dopravní infrastruktuře přispívající k rozvoji transevropských dopravních sítí

Právě kvůli svému zaměření by Kohezní fond měl být využíván ve sledovaném regionu Severozápad. Protože jde ale v porovnání se SF EU o nesrovnatelně menší fond (z pohledu celkového objemu prostředků), nejdůležitějšími zůstávají Strukturální fondy EU.

3.2 Historický vývoj strukturálních fondů Evropské unie

Strukturální a regionální politika EU se začíná vyvíjet v podstatě až **od roku 1973**, kdy se k zakládajícím zemím tehdejšího Evropského hospodářského společenství připojily Velká Británie, Irsko a Dánsko.

Do té doby byl totiž volen individuální přístup v regionální politice v rámci každé země. Společná koordinace všech zemí neexistovala. Určité znaky regionální politiky měla pouze

činnost Evropské investiční banky, která poskytovala výhodné půjčky slabším regionům a společná zemědělská politika.

Po zmíněném rozšíření přece jen došlo k větší diferenciaci mezi jednotlivými regiony. Také se začaly objevovat významné ekonomické problémy a docházelo ke strukturálním krizím. Ekonomický růst jednotlivých zemí Společenství se zpomalil. **V roce 1975 tedy došlo k přijetí společné regionální politiky mezi základní politiky Společenství** – byl ustanoven Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF), dnes jeden ze 4 strukturálních fondů (jeho funkce bude detailněji zmíněna v článku 3.1)

Po roce 1986 (začátek třetího vývojového období) se opět výkonnost hospodářství jednotlivých zemí zvýšila. Se vstupem Španělska a Portugalska se musel využít specifický nástroj regionální politiky, tzv. Integrované středomořské programy. Využití takového nástroje bychom mohli považovat za počátek respektování specifických problémů jednotlivých regionů.

V roce 1988 byla provedena reforma regionální politiky zejména proto, aby se zefektivnila koordinace regionální politiky se sociální a zemědělskou politikou.. **Na roky 1989 – 1993 pak bylo stanoveno 5 Cílů**, jejichž plněním mělo být dosaženo odstranění rozdílů mezi regiony v rámci členských zemí Společenství.

Po roce 1994 byl k dosavadním Strukturálním fondům připojen Kohezní fond. Dále byl k dosavadním pěti Cílům připojen **Cíl 6 (po přijetí Finska a Švédska v roce 1995).** V tomto období byl také přijat základní nezávazný dokument regionálního rozvoje: Principy rozvojové politiky.

Jednotlivé Cíle měly následující obsah:

Cíl 1 - regiony jejichž rozvoj zaostává za ostatními. Tehdy sem bylo řazeno celé území Řecka, Irska a Portugalska a jednotlivá území ostatních členských států. Kritériem byl ukazatel GDP na obyvatele daného regionu nižší než 75 % průměru Společenství.

Cíl 2 - Pomoc regionům zasaženým poklesem průmyslové výroby. Kritériem byl hlavně vyšší úroveň nezaměstnanosti než byl průměr Společenství, velké procento zaměstnanosti v průmyslu a její pokles v této sféře.

Cíl 5b - Nízká úroveň socioekonomického rozvoje venkovských oblastí. Kritériem byl vysoké procento zaměstnanosti v zemědělství v daném regionu, nízká úroveň zemědělských příjmů a tendence k vylidňování těchto regionů.

Cíl 6 - Území s velmi nízkou hustotou zalidnění. Tento Cíl vznikl hlavně jako reakce na přistoupení nových členských států – Finska a Švédska v roce 1995. Kritériem byl počet obyvatel nižších než 8 na kilometr čtvereční.

Cíle 1,2,5b a 6 byly tzv. regionálními cíli platnými pro regiony, které splňovaly daná kritéria. Z definování jednotlivých Cílů je zřejmá snaha o „nezdvojení“. I tak se však stávalo, že určitý region splňoval více Cílů najednou a mohl tak pobírat dvojí podporu.

Ostatní Cíle 3, 4 a 5a jsou cíli tzv. *celospolečenstevními* platnými pro celé území Společenství:

Cíl 3 - Boj s dlouhodobou nezaměstnaností, uplatnění mladých lidí na trhu práce a rozvoj rovnoprávnosti mužů a žen na trhu práce

Cíl 4 - Podpora adaptace pracovníků, kteří ztratili zaměstnání v důsledku strukturálních změn.

Cíl 5a - Podpora rozvoje venkovských oblastí v závislosti na změnách ve společné zemědělské politice a podpora rybolovu v souladu s rybolovnou politikou.

Definování jednotlivých Cílů bylo také důležité pro definování oblastí působnosti jednotlivých strukturálních fondů a určení absolutní velikostí podpory pro jednotlivé Cíle.

V současnosti (**nacházíme se ve vývojovém období 2000 – 2006**) je zřejmá snaha o efektivní využití finančních prostředků. 6 Cílů bylo redukováno na tři a odděleny byly i finanční

prostředky pro členské a kandidátské země. Ustanoveny byly pak jednotky NUTS, které slouží při přidělování podpůrných prostředků (jednotky NUTS jsou porovnávány mezi sebou).

Nyní bych se rád detailněji zaměřil na poslední jmenované období 2000 – 2006. Jak již bylo řečeno, původních šest Cílů bylo zredukováno na tři. První dva cíle jsou pojaty jako regionální, třetí cíl je plošný a platí pro celé území EU. Týká se rozvoje lidských zdrojů.

Těmito třemi cíli v současnosti jsou:

Cíl 1 - podpora rozvoje a strukturálního přizpůsobování regionů, které ve svém rozvoji zaostávají za ostatními. Podporovanými regiony jsou ty, které nedosahují 75 % GDP na obyvatele. Bude sem tedy patřit i území ČR (mimo Prahy). Intenzita pomoci bude záviset na počtu obyvatel, rozdílem bohatství mezi regionem a průměrem EU a bohatství státu, jehož je region součástí. Konkrétní údaje o velikosti podpory uvádím v následujícím článku.

Cíl 2 - podpora hospodářské a sociální konverze oblastí, které se potýkají se strukturálními problémy. Jsou sem zařazeny oblasti kde dochází ke změnám v sektoru průmyslu a služeb, venkovské oblasti, které jsou příliš zaměřeny na malý počet oblastí činností a v důsledku nízké diverzifikace tak upadají. Dále sem jsou zařazeny městské oblasti, které ztratily své původní ekonomické aktivity a oblasti závislé na rybolovu nacházející se v depresi. Cíl 2 se však týká pouze cca 18% obyvatel Unie.

Cíl 3 - podpora adaptace a modernizace politik a systémů vzdělávání, odborné přípravy a zaměstnanosti. Snahou je pomoci členským státům zejména přizpůsobit a modernizovat systém vzdělávání, odborné přípravy a zaměstnanosti. **Pomoc mohou čerpat oblasti, které nebyly zařazeny pod Cíl 1.**

Cíle 1 a 2 se mohou svou činností překrývat, ale Cíl 3 je již vůči Cíli 1 vymezen, což potvrzuje snahu zprůhlednit a zjednodušit systém podpor ze strukturálních fondů a zároveň jej učinit spravedlivějším.

V rámci ČR patří mezi regiony soudržnosti způsobilé pro získání podpory v rámci Cíle 1 Střední Čechy, Severozápad, Jihozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko. Region soudržnosti Praha bude způsobilý pro získání prostředků v rámci Cíle 2 a Cíle 3.

V následující tabulce názorně uvádím vzájemnou propojenost jednotlivých Cílů a jednotlivých strukturálních fondů, které jsou určeny na jejich podporu.

Tabulka č.2: Zainteresovanost jednotlivých SF EU v daných Cílech

	ERDF	ESF	FIFG	EAGGF
Cíl 1	ano	ano	ano	ano – podpůrná sekce
Cíl 2	ano	ano		ano - výjimečně
Cíl 3		ano		

Zdroj: [07]

3.3 Rozdělení zdrojů určených na strukturální politiku EU v období 2000 – 2006

Tabulka č.3: Prostředky na strukturální fondy (SF) a kohezní fond (CF) v mld. EURO

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SF	29,43	28,84	28,25	27,67	27,08	27,08	26,66
CF	2,615	2,615	2,615	2,615	2,515	2,515	2,510
Celkem	32,045	31,455	30,865	30,285	29,595	29,595	29,170

Zdroj: [07]

Celkový podíl strukturálních operací na celkovém rozpočtu EU byl v roce 36 %, ale v roce 2006 by se tento podíl měl snížit až na 28%. Z tabulky je rovněž patrné, že celkový objem prostředků ze strukturálních fondů i z kohezního fondu se bude snižovat, přičemž mnohem markantnější je tento pokles u strukturálních fondů.

94% všech dotací ze strukturálních fondů připadne na pomoc členským státům a bude tak alokováno na Cíle 1, 2 a 3. Zbýlých 6% je určeno na financování ostatních aktivit spojených se SF. Jde o tzv. Iniciativy Společenství: **Interreg** (podpora přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce), **Urban** (podpora regenerace měst a příměstských oblastí nacházející se v krizovém období), **Leader** (rozvoj venkovských oblastí) a **Equal** (boj proti formám diskriminace na trhu práce). V následující tabulce je uvedeno, jak bude zmíněných 94% rozděleno mezi Cíle.

Tabulka č. 4: Procentuální rozdělení zdrojů ze SF EU na jednotlivé Cíle

Cíle	%
Cíl 1	74,44
Cíl 2	11,52
Cíl 3	14,04

Zdroj: [07]

3.4 Hierarchie řízení SF EU

Pro každou členskou zemi je vypracováván tzv. **Národní program**. Respektuje se tak územní jedinečnost, specifičnost vývoje regionu.

Národní program je dále rozpracován do **Regionálního rozvojového plánu** (Regional development plan – RDP), který přijímají zejména státy, popřípadě regiony řazené do Cíle 1. Jedná se zejména o předložení strategií a priorit pro akce ze SF EU, návrh systému jejich hodnocení a monitorování apod.

RDP je určujícím dokumentem pro **Rámec podpory společenství** (Community support framework – CSF). Jde o dokument schválený EK po dohodě s příslušným členským státem na základě předloženého RDP.

CSF je dále rozdělen podle priorit a realizován prostřednictvím jednotlivých operačních programů. **CSF je nástrojem koordinace veškeré strukturální pomoci EU v daných regionech.**

Každý CSF zahrnuje popis (analýzu situace v daném regionu), strategii (základní plán rozvoje a priority), předběžné hodnocení socioekonomického dopadu operací, finanční část (odhad požadovaných zdrojů) a realizační část (systém monitorování a vyhodnocení programů).

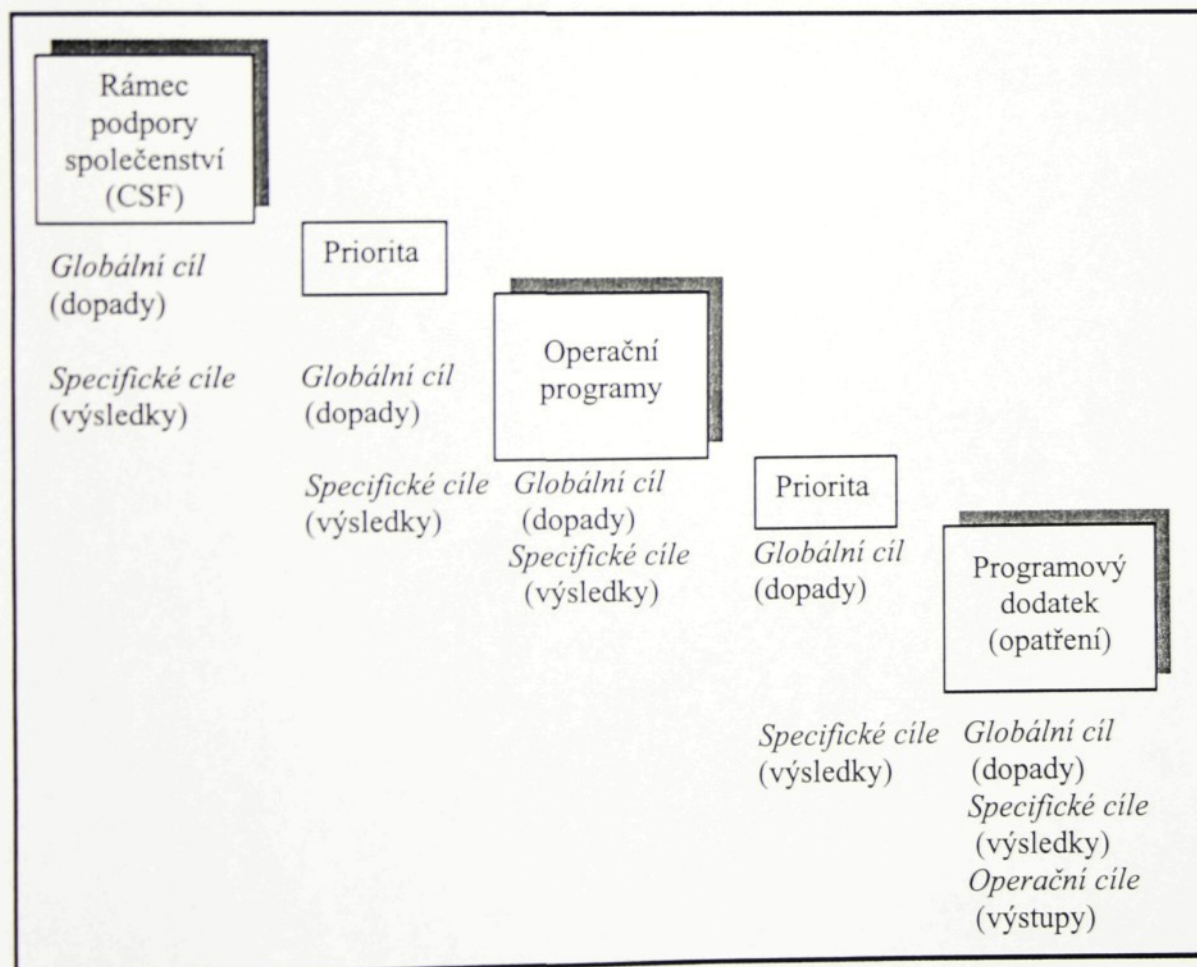
Jak jsem se již zmínil, jde o základní dokument – smlouvu mezi EK a členským státem, což v praxi znamená, že konkrétní programy (nižší úrovně) mohou být realizovány až po schválení CSF. Za širší (detailnější pro daný region) zpracování jsou pak již odpovědné orgány členského státu.

Na nižší úrovni zpracování se nacházejí **operační programy** (Operational Programme – OP). V ČR jsou to do roku 2003 tzv. regionální a sektorové operační programy (články 4.3.1 a 4.3.2), které mají konkrétní operační cíle jako výstupy. Od roku 2004 se bude jednat již jen o operační programy příslušných sektorů.

Operační programy také schvaluje EK a to, k realizaci CSF. Je složený z priorit a konkrétních opatření realizovaných ze SF EU. Pokud je OP financovaný více než jedním fondem, pak je to tzv. Integrovaný operační program. Na úrovni CSF a OP jsou určeny tzv. Priority, na úrovni OP jsou navíc definovány ještě tzv. Opatření. Význam těchto Priorit a Opatření zmiňují v článku 4.3.1.3.

Vedle RDP existuje na stejné úrovni ještě **Jednotný programový dokument**. Tento dokument však platí pro území zařazené do Cílů 2 a 3.

Graf č. 1: Dokumentová hierarchie pro čerpání podpory ze SF EU

Zdroj: [17]

Na úrovni Rámce podpory společenství a operačních programů jsou definovány nejen priority, ale zejména globální cíle a specifické cíle. Zatímco globální cíl formuje strategii pomoci (např. snížení nezaměstnanosti určité skupiny nezaměstnaných – tzv. dopady), specifické cíle, z globálního vycházející, určují konkrétnější kroky k jeho dosažení (např. školení dané skupiny nezaměstnaných – tzv. výsledky). Na úrovni programového dodatku, který je v dokumentové hierarchii nejnižší, jsou definované také operační cíle, které dále určují kroky pro dosažení globálního cíle (např. poskytnutí samotných kurzů – tzv. výstupy).

V praxi se tento postup skutečně používá, tak jak je zřejmé z článků o sektorových a regionálních operačních programech, respektive v operačních programech.

Logika hierarchie je taková, že globálním cílem Rámce podpory společenství (CSF) je prioritní a specifické cíle jsou definovány Operačními programy (OP), čili jednotlivé globální a specifické cíle plní dokumenty na nižším stupni hierarchie.

Na závěr této části shrnuji základní činnosti při využívání SF EU:

- řízení (management)
- programování
- realizace (implementace)
- monitoring a hodnocení
- finanční správa a kontrola

Důležité jsou všechny okruhy činností, dovoluji si však tvrdit, že základní činností je programování, které má za úkol nastínit strategické kroky vývoje budoucích let. Například již dnes se programují základní dokumenty SF EU na období let 2007 – 2013.

4. STRUKTURÁLNÍ FONDY EVROPSKÉ UNIE A ČESKÁ REPUBLIKA

4.1 Národní rozvojový plán

Národní rozvojový plán (NRP) je nejdůležitějším strategickým dokumentem pro účast České republiky v programech podpory ze Strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti. Nachází se na

úrovni tzv. regionálního rozvojového plánu (RDP) v hierarchickém dokumentovém uspořádání – viz článek 3.4. NRP je v ČR připravován již od roku 1999 a je zaměřen komplexně na oblast hospodářské a sociální soudržnosti v regionech soudržnosti Cíle I.

Pro tento cíl bude strategie NRP rozvedena v navazujících operačních programech, kterými se blíže zabývám v článku 4.3.. Struktura dokumentu vychází z legislativy EU, především z nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 z 21. června 1999 a z dokumentů vydaných Evropskou komisí.

NRP obsahuje tyto části:

1. Popis současné situace (všeobecná charakteristika včetně makroekonomického pohledu, popis situace v základních segmentech národního hospodářství)
2. Cíle, strategie, priority (SWOT analýza, základní cíle a priority, nastínění hlavních prioritních os rozvoje)
3. Zaměření operačních programů (zejména cíle a priority jednotlivých operačních programů)
4. Řízení a monitorování (popis systému řízení, implementace, monitorování a hodnocení programů podpory podnikání)
5. Finanční rámec (základní cíle rámce, analýza rámce v předvstupním období a období po vstupu do Unie)
6. Přílohy (tabulky, grafy)

V NRP 2004 – 2006 jsou ustanoveny základní orgány, které se budou podílet na celém systému řízení a monitorování programů podpory ze SF EU. Jde o následující subjekty:

- Řídící orgány – jsou odpovědné za správnost řízení operací SF EU (zabývají se řízením a celkovou koordinací operací); v NRP 2004 – 2006 již byly stanoveny konkrétní řídicí orgány pro CSF (řídící orgán je MMR), operační programy (ministerstva, pod která jednotlivé OP svou povahou spadají) a pro CF (MMR).
- Platební orgán – sdružuje platební jednotky
- Platební jednotky – zajišťují finanční podporu jednotlivým OP
- Implementační orgány (zprostředkovatelské subjekty) – veřejné nebo soukromé subjekty, které provádí činnosti týkající se konečných příjemců podpory; jednají v odpovědnosti řídicích orgánů a jejich jménem

Vyjednávání s orgány Evropské unie o základním dokumentu NRP a navazujících dokumentech SOP a SROP má proběhnout k 19.6. 2003. Programové doplňky by pak v podobě finančních tabulek měly být připraveny do května 2004 (ostatní údaje do 3 měsíců poté). Aktuální verzi NRP 2004 – 2006, která byla předložena Evropské komisi, schválila vláda ČR svým usnesením č. 1272 dne 16.12.2002. Toto usnesení mimo jiné obsahuje i úkol pro ministra financí dopracovat finanční rámec NRP včetně zpracování přehledu dosavadních výdajů v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti pro splnění principu adicionality.

Na vývoji NRP, jeho obsahu a celkové úrovni zpracování od první do poslední aktuální verze je zřetelně patrný kvalitativní posun ve smyslu přiblížení dokumentům, zpracovaným a vydávaným Evropskou komisí. Jinými slovy, jedná se podle mého soudu již o dokument „evropského stříhu“, vyznačující se stručností, explicitností, systémovostí a dalšími pozitivními rysy moderního dokumentu. .

4.2 Využití předstrukturálních fondů

Předstrukturální fondy mají za úkol připravit kandidátské země na čerpání podpory ze strukturálních fondů (jednotlivé předstrukturální fondy zastupují jednotlivé strukturální fondy a kohezní fond). Po vstupu České republiky do Evropské unie tedy fondy ISPA, SAPARD a PHARE zaniknou a čeští podnikatelé budou moci čerpat podporu pouze ze Strukturálních fondů.

4.2.1 PHARE

Fond PHARE má za úkol simulovat Evropský fond regionálního rozvoje a Evropský sociální fond. Přistoupení ČR k PHARE proběhlo na základě dvou hlavních dokumentů:

- 1) Evropská dohoda (4.10. 1993) = dokument pro poskytování pomoci mezi Českou republikou a Komisí Evropských společenství
- 2) Rámcová dohoda mezi vládou České republiky a Evropskou komisí o účasti České republiky na programu pomoci Evropského společenství (6.8. 1997)

Existují 3 základní okruhy programů v rámci PHARE:

- Národní programy
- Programy přeshraniční spolupráce (CBC)
- Mnohonárodní programy implementované EK (TEMPUS, ACCESS 1999)

NÁRODNÍ PROGRAMY

Jde o dohody mezi vládami jednotlivých asociovaných zemí a Evropskou komisí, v nichž každý stát jedná dle svých národních priorit. Jsou ale stanoveny jednotlivé okruhy, na které se program PHARE zaměřuje zejména:

- státní správa (restrukturalizace na centralizované i regionální úrovni)
- zemědělství (restrukturalizace a privatizace – už je asi hotovo -, příprava legislativního rámce a sektorových studií a podpora podnikání v zemědělství jako celku)
- občanská společnost a demokratizace
- vzdělávání
- infrastruktura
- životní prostředí a jaderná bezpečnost
- soukromý sektor
- sociální oblast, oblast zaměstnanosti a zdravotní péče

PROGRAMY PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE

Program CBC (Cross Border Cooperation – program přeshraniční spolupráce), který lze považovat v této oblasti za hlavní byl vytvořen v roce 1994. Vznikl z potřeby spolupráce mezi regiony členských států EU a sousedících nečlenských států. Později byl tento program zpřístupněn i pro případy spolupráce kandidátských států (bez účasti členského státu EU).

Program se zaměřuje na obchodní, hospodářské, turistické, společenské a kulturní vztahy dotčených regionů, přičemž důraz je kladen na projekty rozvíjející infrastrukturu.

Pro názornost uvádím některé realizované projekty z programu Phare (v rámci CBC):

- podpora fondu malých projektů: Nisa, Most, Karlovy Vary, Stachy (2 mil. EUR)
- přemístění silnice I/14: Liberec – Kunratice (2 mil. EUR)
- rekonstrukce silnice I/13: Stráž nad Nisou – Bílý kostel zařazeno do CBC 2001

MEZINÁRODNÍ PROGRAMY

Tyto programy (v roce 1994 nahrazeny tzv. horizontálními programy) postupem času ztrácejí svůj podíl na poskytnutých prostředcích z fondu PHARE. Jsou iniciovány a financovány EK, která pak ke spolupráci zve kandidátské země.

Ve srovnání s rokem 2000 došlo ke konkretizaci oblastí, ve kterých fond PHARE působí. Jde pravděpodobně o snahu pružně reagovat na specifické potřeby jednotlivých participujících států.

Evropská komise rozhodla v rámci PHARE o alokaci **316 mil. EUR v ČR** na roky **2000 – 2003** (ročně 79 mil. EUR), které budou použity ze 30% na budování a posilování institucí při implementaci *acquis* a ze 70% na podporu investic k posílení regulační infrastruktury a podporu politiky hospodářské a sociální soudržnosti

4.2.2 ISPA

Kandidátské země mají možnost čerpat prostředky z tohoto programu od roku 2000. Celková možná výše je 1 040 mil. EUR ročně. Nachází se v kompetenci Generálního ředitelství pro regionální politiku. Jde tedy o nástroj regionální politiky simulující Kohezní fond..

Prioritami, stejně jako u Kohezního fondu, jsou **doprava a životní prostředí**.

- životní prostředí: pomoci uchazečským zemím dosáhnout ekologických standardů daných v EU
- doprava: pomoci v modernizaci infrastruktury a její napojení na evropské koridory

Projekty jsou financovány až do výše 75% z celkových nákladů, ale podpora může být i vyšší. Konkrétní výše také závisí na aktuálním stavu prostředků v rámci ISPA a na přínosu, který by realizace projektu přinesla. O podporu mohou žádat právnické osoby s minimálně 50% účastí státu (obce, ale i obchodní společnosti). Monitorování průběhu projektu je prováděno ze dvou stran – státem (prostřednictvím zvolených orgánů) a Evropskou komisí.

Celkové prostředky pro jednotlivé státy přidělené Evropskou komisí závisí na rozloze postižených oblastí (strukturálně postižených a hospodářsky slabých) a na GDP na obyvatele. Čerpání prostředků jednotlivými zeměmi je dále podmíněno následujícími skutečnostmi:

- a) předložení dostatečného množství odpovídajících a kvalitních projektů
- b) zajištění dostatečného množství domácích finančních prostředků pro spolufinancování programu ISPA

I když jsou projekty podmíněny účastí státu, vidím možnost pro uplatnění MSP zejména při spolupráci na daných projektech zejména při rekultivaci krajiny nebo při zlepšování dopravní dostupnosti regionu.

4.2.3 SAPARD

Organizací tohoto programu je pověřeno Generální ředitelství pro zemědělství. Jde tedy o program pečující o zemědělství (zemědělskou půdu, rozvoj venkova apod.), simulující Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond.

V období 2000 – 2006 je na projekty v rámci SAPARD vyčleněno ročně 520 mil. EUR pro všech 10 kandidátských zemí. Jak jsem již zmínil, nárok na svou část ztrácí země svým vstupem do EU.

Hlavní kritéria přidělení části podpory:

- a) počet obyvatel pracujících v zemědělství
 - b) rozloha zemědělské půdy
 - c) výše GDP na obyvatele
- mohou být i další specifika

Dvěma prioritami v rámci programu SAPARD je rozvoj venkova a s tím související zemědělské výroby. Program SAPARD pracuje v každé kandidátské zemi na základě programového dokumentu, který musí vypracovat vláda každé kandidátské země, tzv. Program podpory venkova (na roky 2000 – 2006).

V tomto projektu musí být identifikovány potřeby a potenciál venkova, cesty a strategie k dosažení rozvoje, musí být odhadnuta roční finanční náročnost realizace rozvoje. Dále musí být popsán systém implementace programu podpory.

Finanční pomoc může být poskytnuta až do výše 75% z celkových nákladů. Jde-li ale o projekt, který následně bude produkovat výnosy, nesmí podpora překročit 50% ze všech nákladů.

Podporu může využít fyzická, či právnická osoby se státní účastí max. 25 %. U projektů, které nebudou produkovat výnosy může žádat i orgán státní správy.

Tento program má ve sledovaném regionu význam zejména v oblastech více zaměřených na zemědělství jako jsou okresy Louny nebo Litoměřice.

4.3 Operační programy

V hierarchii dokumentů, ze kterých vychází čerpání podpory z předstrukturálních a strukturálních fondů jsou operační programy (sektorové i regionální) na úrovni zabývající se konkrétní problematikou daného území.

Zatímco regionální operační programy (článek 4.3.2) reflektují specifické problémy jednotlivých regionů například v rámci ČR, sektorové operační programy (SOP) mají celonárodní působnost v rámci určitého odvětví (sektoru) národního hospodářství. V následujících článcích se obecně zaměřím na SOP a ROP v rámci ČR a jejich vývoj od roku 2001, kdy jsem se o nich zmínil ve své bakalářské práci. Dále se pro názornost budu věnovat analýze SOP Průmysl a ROP Severozápad, které jsou pro mou diplomovou práci podstatné.

Operační programy obecně mají unifikovanou strukturu. Je v nich analyzována základní, výchozí situace regionu či sektoru, navrženy jsou zde globální cíle a na ně navazující specifické cíle, priority a opatření. Uvedené cíle, lze chápat hierarchicky a sestupně, tedy, že na základě stanoveného obecného globálního cíle jsou identifikovány konkrétnější specifické cíle až na úroveň opatření – konkrétních úkonů, které je nutno provést k dosažení globálního cíle.

Nově jsou v dokumentech operačních programů zavedeny systémy pro implementaci daných rozhodnutí na všech úrovních. Jde mimo jiné o přesné určení implementačních orgánů a jejich odpovědností i základních finančních ukazatelů.

Od roku 2004, dle NRP 2004 – 2006, jsou jednotlivé sektorové a regionální operační programy sloučeny do tzv. Operačních programů. Proto jsem do diplomové práce zařadil i články s názvem Operační program Průmysl a podnikání pro léta 2004 – 2006 (navazuje na SOP Průmysl) a Společný regionální operační program (pro léta 2004 – 2006 slučuje všechny dílčí ROP z předchozího období).

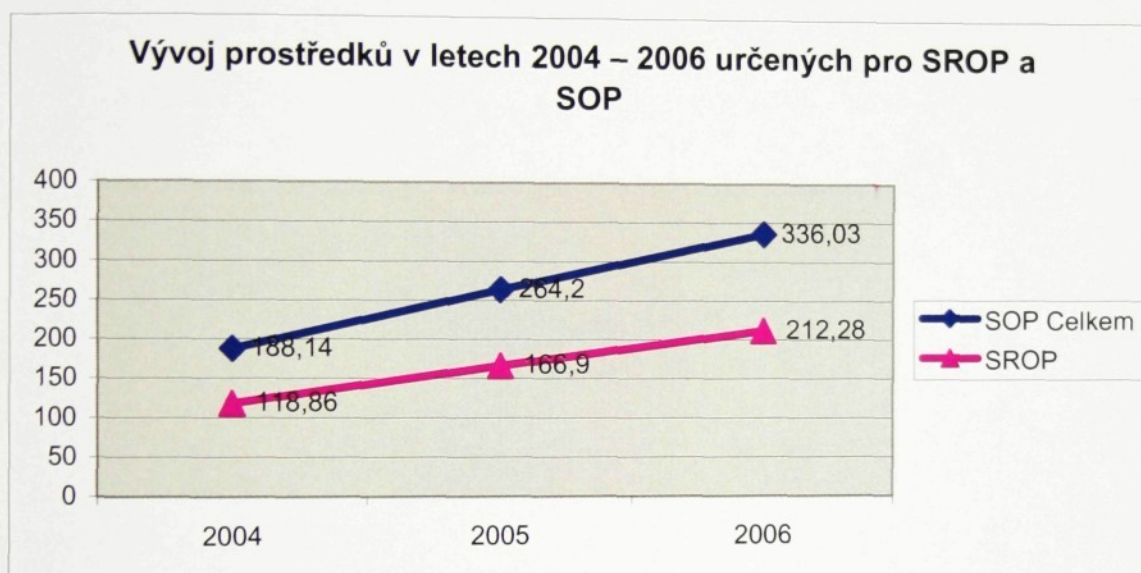
V následující tabulce a grafu uvádím celkové plánované prostředky na léta 2004 – 2006 pro operační programy. Je zřejmé, že prostředky se budou relativně razantně zvyšovat.

Tabulka č.5: Vývoj prostředků v letech 2004 – 2006 určených pro SROP a SOP

	2004	2005	2006	Celkem
SOP celkem	188,14	264,20	336,03	788,38
SROP	118,86	166,90	212,28	498,03

Zdroj: [10]

Graf č. 2: Vývoj prostředků v letech 2004 – 2006 určených pro SROP a SOP

Zdroj: [10]

4.3.1 Sektorové operační programy

V roce 2001 kdy se ČR nacházela na počátku zavádění systémů určených pro přijímání podpory ze SF EU, byly sektorové operační programy zastoupeny pouze jediným, který byl brán jako pilotní. Šlo o Sektorový operační program „Průmysl“ na léta 2001 – 2006. Zavedeny zde byly základní principy sektorových operačních programů týkající se struktury těchto dokumentů, cílů, priorit a opatření, které později převzaly i ostatní SOP. V dalších článcích se zaměřuji na SOP Průmysl pro rok 2003 a navazující OP Průmysl a podnikání, protože se svou povahou nejvíce přibližuje předmětu mé práce a také v zájmu návaznosti na mou bakalářskou práci.

4.3.1.1 Přehled v současnosti existujících SOP

- SOP Průmysl (je zaváděn Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR)
- SOP Životní prostředí (Ministerstvo životního prostředí ČR)
- SOP Rozvoj lidských zdrojů (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR)
- SOP Cestovní ruch a lázeňství (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR)
- SOP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (Ministerstvo zemědělství ČR)
- SOP Doprava (Ministerstvo dopravy a spojů ČR)

Pro úplnost uvádím také všechny operační programy platné od příštího roku tak, jak to ustanovil Národní rozvojový plán na léta 2004 – 2006:

- Společný regionální operační program (článek 4.3.1.3)
- Operační program Průmysl a podnikání (článek 4.3.2.2)
- Operační program Infrastruktura
- Operační program Rozvoj lidských zdrojů
- Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

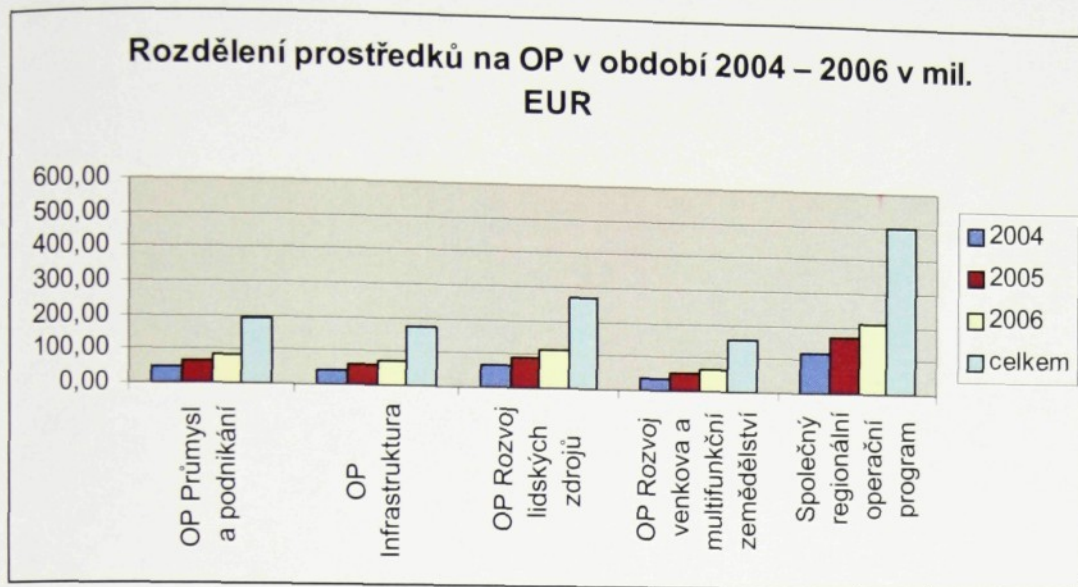
V následující tabulce a grafu je uvedeno plánované rozdělení prostředků na léta 2004 – 2006.

Tabulka č.6: Rozdělení prostředků na jednotlivé SOP v období 2004 – 2006 v mil. EUR

	Podíl na SOP celkem	2004	2005	2006	Celkem
OP Průmysl	14,95 %	45,889	64,439	81,957	192,285
OP Infrastruktura	13,45 %	41,300	57,995	73,762	173,057
OP Rozvoj lidských zdrojů	20,93 %	64,244	90,214	114,740	269,199
OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	11,96 %	36,711	51,551	65,566	153,828
SROP	38,71 %	118,855	166,901	212,275	498,032
OP Celkem	100 %	307,000	431,100	548,300	1 286,400

Zdroj: [10]

Graf č. 3: Rozdělení prostředků na OP v období 2004 – 2006 v mil. EUR

Zdroj: [10]

4.3.1.2 Sektorový operační program Průmysl

SOP Průmysl pro rok 2003 se stále řídí operačním dokumentem přijatým v říjnu roku 2000. SOP Průmysl byl tehdy přijat na léta 2001 – 2006 a byl tak přizpůsoben stejnému plánovacímu období užívanému v EU. SOP Průmysl byl zaměřen na zvýšení konkurenceschopnosti a výkonnosti českého průmyslu.

Analyzována zde byla aktuální pozice průmyslu v národním hospodářství a byly nastíněny základní směry možného vývoje tohoto sektoru včetně konkrétních krátkodobých, střednědobých i dlouhodobých cílů. SOP Průmysl stanovil priority a opatření, kterými se měl vývoj řídit. Zvláštní kapitola se zabývala situací průmyslových MSP, které byly identifikovány jako jedna z možných iniciativ pro dosažení priorit rozvoje průmyslu v ČR. Prioritami byla podpora podnikání, snaha o restrukturalizaci, zvyšování konkurenceschopnosti a rozvoj lidských zdrojů.

Pro rok 2003 byly ministerstvem průmyslu a obchodu vyhlášeny následující programy podpory, kde se jednotlivé podniky mohou realizovat – nabídka je určena nejen pro MSP:

- **Podpora inovací a vývoje nových výrobků a technologií (ozn. 121)** - Cílem programu je posilování spolupráce mezi výzkumně vývojovou základnou, vysokými školami a podnikateli,

- **Rozvoj informačních a komunikačních technologií (ozn. 122)** - Cílem programu je podpořit vznik podniků rozvíjejících a využívajících informační technologie
- **Rozvoj infrastruktury pro firemní vzdělávání (ozn. 131)** - Cílem programu je zlepšit podmínky pro efektivní výkon pracovníků v průmyslu a průmyslových službách na všech úrovních
- **Zavádění technologií zvyšujících konkurenceschopnost podniků na trhu, technologií využívajících obnovitelné surovinové zdroje a technologií a výrobních postupů šetrných k životnímu prostředí (ozn. 224)**, - Cílem programu je podpořit rozvoj oborů pracovatelského průmyslu, způsobilých využívat obnovitelné suroviny z domácí produkce.

Podpora je poskytována po skončení řešení a realizace projektu, příp. jednotlivých etap poté, co si veškeré náklady žadatel (příjemce) uhradil sám z vlastních finančních prostředků nebo z jiných zdrojů. Žadatel musí účtovat v soustavě podvojného účetnictví ve smyslu zákona č. 563/1991 Sb. Podpora má formu **dotace**.

Implementační agenturou pro SOP Průmysl se v roce 2003 stala agentura **CzechIndustry**, která byla založena ministerstvem průmyslu a obchodu v listopadu 2000. Její úkoly byly rozděleny do 4 základních směrů:

- Implementace předstrukturálních a strukturálních fondů EU
- Zapojení do SOP Průmysl na léta 2001 – 2006
- Podíl na restrukturalizačním procesu (snaha o stabilizaci a oživení vybraných průmyslových podniků – programy EXIT a ROZVAHA)
- Podpora offsetových programů

Současným hlavním posláním agentury je monitorovat uskutečňování projektů v rámci SOP (resp. jeho vyčleněných podprogramů).

Dále se agentura podílí na spolupráci při realizaci programů EXIT, ROZVAHA a PHARE. V roce 2002 byla totiž CzechIndustry uznána jako implementační agentura programu PHARE. Mimo to samozřejmě stále pracuje na výše zmíněných základních úkolech.

Úspěšnost SOP Průmysl lze zhodnotit podle následující tabulky, která shrnuje projekty a jejich agregovaný rozpočet za rok 2001:

Tabulka č. 7: Podporované projekty a agregovaný rozpočet SOP Průmysl 2001

Kraj	Počet projektů	Náklady projektů (mil. Kč)	Vlastní zdroje (mil. Kč)	Žádáno (mil. Kč)	Přiděleno (mil. Kč)	Čerpáno (mil. Kč)
Ústecký	9	162,188	116,583	41,115	28,315	27,799
Karlovarský	1	1,305	0,705	0,600	0,600	0,600
ČR celkem	112	1 411,706	1 080,229	299,030	214,434	202,271

Zdroj: [18]

Vzhledem k velice nízké zúčastněnosti projektů Karlovarského kraje oproti průměru ČR nechci hodnotit úspěšnost tohoto regionu. Ústecký kraj je počtem projektů a čerpaných finančních prostředků v popředí mezi ostatními kraji ČR. Jedná se však o údaje roku 2001 a dá se předpokládat, že se situace, zejména v Karlovarském kraji, do současné doby zlepšila.

4.3.1.3 Operační program Průmysl a podnikání

Operační program Průmysl a podnikání 2004 - 2006 je základní programový dokument politiky hospodářské a sociální soudržnosti sektoru průmyslu, vytvořený v návaznosti na cíle a strategii průmyslové politiky České republiky. OP Průmysl byl ustanoven také v NRP 2004 - 2006.

Vytvořením dokumentu Operační program Průmysl a podnikání reaguje MPO na novou situaci způsobenou určením konkrétního data možného vstupu ČR do EU - 1.5.2004. SOP Průmysl byl, jak je uvedeno výše, určen na období 2001 - 2006, ale právě proto, že v průběhu tohoto plánovacího období došlo ke stanovení konkrétního data, od kterého začnou do ČR proudit prostředky ze SF EU, muselo být provedena změna dokumentu, která bude více vyhovovat požadavkům EU. SOP Průmysl je tedy na zbývající léta plánovacího období (2004 - 2006) nahrazen Operačním programem Průmysl a podnikání (OP Průmysl).

V plánovacím období 2004 – 2006 bude OP Průmysl založen na 3 základních prioritách a navazujících opatřeních:

Priorita 1: Rozvoj podnikání a zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru

opatření priority 1: rozvoj malého a středního podnikání, podpora inovačních činností v průmyslu a využití lidského kapitálu pro konkurenceschopnost průmyslu.

Priorita 2: Restrukturalizace průmyslové výrobní základny

opatření priority 2: restrukturalizace územní i odvětvového

Priorita 3: Zvýšení energetické účinnosti získávání, přeměny a užití energetických zdrojů a orientace na úspory energie

opatření priority 3: efektivnost hospodaření s energií při výrobě, přenosu i spotřebě.

Prostředky na podporu jednotlivých priorit budou pocházet ze zdrojů EU, ze státního rozpočtu a ze soukromých zdrojů (žadatelé o podporu se budou sami finančně účastnit na projektu). Nejvíce prostředků je určeno na Prioritu 1 (60 %), nejméně na Prioritu 3 (13 %). Je tudíž zřejmé, že důležitost podpory MSP je zakotvena i v tomto dokumentu.

Definovány jsou zde globální, specifické a operační cíle. Jednotlivé priority a opatření vycházejí z těchto cílů. **Globálním cílem je zvýšení konkurenceschopnosti českého průmyslu.** Dosazení globálního cíle má být dosaženo díky splnění operačních a specifických cílů – splněním priorit. Priority jsou definovány na úrovni specifických cílů a udávají konkrétní směr pro určení cílů operačních.

Dané cíle jsou identifikovány na základě velice detailní analýzy, která je dokumentu OP Průmysl také uvedena.

Důležitou částí dokumentu je určení systému řízení programů a implementace a systému monitorování a hodnocení, které odpovídají obecným požadavkům Evropské komise. Monitorovacím systémem a systémem hodnocení se zabývá v části 5.

4.3.2 Regionální operační programy (ROP)

Také v této oblasti došlo k rozšíření počtu regionálních operačních programů. Zatímco v roce 2001 existovaly dva pilotní ROP – Severozápad a Ostravsko – v současné době k nim byly připojeny také ROP Jihovýchod a ROP Střední Morava. V článku 4.2.2.1 se věnuji specifikům ROP Severozápad, který svou působností zasahuje ještě do roku 2003.

Od roku 2004 však budou i regionální operační programy změněny a pro ČR bude existovat pouze jeden tzv. Společný regionální operační program (SROP). Jde o reakci na požadavky Evropské komise. Důvodem je snaha o efektivnější využití poskytnutých zdrojů a jejich koncentraci na řešení klíčových problémů.

4.3.2.1 Regionální operační program Severozápad

Základem dokumentu je analýza socioekonomické situace v regionu. Analýza se zaměřuje na lidské zdroje (demografické indikátory), situaci důležitých sektorů přítomných v regionu a důraz je též kladen na životní prostředí, rozvoj MSP a dopravní infrastrukturu.

Globální cíl je pak sestaven na základě dané analýzy: *Posílení a diversifikace ekonomické základny, řešení problematiky zaměstnanosti a životního prostředí v regionálním i místním měřítku severozápadních Čech.*

Mezi specifické cíle pak byly zařazeny následující okruhy aktivit:

- růst konkurenceschopnosti podniků,
- zvyšování objemu přímých zahraničních investic
- vytváření nových pracovních příležitostí.
- urychlení integrace regionu v evropském prostoru a zkvalitnění jeho infrastruktury
- vytvoření podmínek pro optimální zapojení lidských zdrojů.
- významné snížení negativních vlivů průmyslové výroby na životní prostředí
- efektivní využití existujících a potenciálních kapacit kraje

Priority ROP SZ vycházejí z daných specifických cílů. Pro každou prioritu byla v dokumentu provedena SWOT analýza a identifikována jednotlivá opatření.

Priorita 1: posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb - podpora formování efektivního podnikatelského prostředí a rozvoje MSP v regionu, podpora a diverzifikace výrobní kapacity v regionu

Opatření priority 1: vytvoření garančního fondu podnikání v regionu, podpora průmyslových zón, pomoc MSP (vzdělávání, poradenství), rozvoj inovačních center

Priorita 2: rozvoj technické infrastruktury – i když byla tato priorita stanovena jako priorita ROP SZ, předpokládá se v dokumentu, že opatření budou realizovány jednotlivými SOP.

Opatření priority 2 se týkají všech druhů rozvoje infrastruktury od rozvoje silniční a železniční sítě, podpory informační sítě pro MSP, po budování cyklistických stezek

Priorita 3: rozvoj lidských zdrojů – jde o všeobecný rozvoj lidského potenciálu v regionu, jeho zaměstnanosti, adaptability, schopnosti integrace a možnosti celoživotního vzdělávání.

Opatření priority 3: rekvalifikace a realizace vzdělávacích programů v souladu s potřebami regionálního trhu práce, vytváření nových pracovních míst, poradenství a výcvik pro podnikání, rozvoj celoživotního vzdělávání a výchovy.

Priorita 4: ochrana a zkvalitňování životního prostředí - řešení problémů odstraňování starých ekologických zátěží ve vybraných lokalitách a příprava jejich funkčního využití pro nové ekonomické aktivity.

Opatření priority 4: renovace území devastovaných těžbou nerostných surovin, obnova ekosystému krajiny, snižování produkce škodlivin do ovzduší.

Priorita 5: rozvoj venkova a multifunkční zemědělství - Rozvoj multifunkčního zemědělství zajišťujícího vedle zemědělské produkce rovněž služby údržby krajiny, ekologické služby a doplňkové nezemědělské činnosti.

Opatření priority 5: investice do péče o krajinu a její revitalizaci, investice do péče o krajinu a její revitalizaci, rozvoj extenzivního chovu v horských a podhorských oblastech.

Priorita 6: rozvoj cestovního ruchu a lázeňství - rozvoj extenzivního chovu v horských a podhorských oblastech

Opatření priority 6: rozvoj moderních forem turistiky a agroturistiky, budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu, informačních a orientačních systémů, turistických tras apod., rozvoj společných služeb pro cestovní ruch a lázeňství.

Tématu mé diplomové práce nejvíce vyhovují priority 1 a 2. Domnívám se, že dané priority a opatření na ně navazující jsou stanoveny vhodně. Také priorita 6 poskytuje šanci uplatnit se malým a středním podnikům.

4.3.2.2 Společný regionální operační program (léta 2004 – 2006)

Společný regionální operační program (SROP) je souhrnným dokumentem zahrnujícím rozvojové priority sedmi regionů soudržnosti (celé území České republiky s výjimkou hlavního města Prahy), které mohou být v období 2004 - 2006 podporovány ze Strukturálních fondů Evropské unie v rámci Cíle 1. SROP je uveden v rámci operačních programů v Národním rozvojovém plánu na léta 2004 – 2006.

Důraz je v rámci SROP kladen na podporu vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje regionů, který bude založen na iniciativách veřejného, neziskového a soukromého sektoru. SROP rozšiřuje a posiluje jejich dopad na místní úroveň napříč regiony soudržnosti a orientuje se na specifické rozvojové potřeby regionů.

Globálním cílem SROP je: *„Dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů na základě povzbuzování nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace.“* [10, s. 188]

Na základě daného globálního cíle pak byly definovány následující specifické cíle a dále i priority:

Specifické cíle SROP:

- 1) Zvýšení prosperity regionů rozvojem drobných podniků a řemesel, zvyšování objemu přímých investic do regionů a vytváření nových pracovních příležitostí
- 2) Všestranné zkvalitnění regionální a místní dopravní a telekomunikační infrastruktury
- 3) Zlepšení životních podmínek obyvatel a integrace sociálně vyloučených skupin
- 4) Zvýšení kvality všech složek životního prostředí v obcích a regionech
- 5) Zlepšení podmínek života venkovského obyvatelstva a rozvoj venkovských částí regionů
- 6) Zvýšení podílu cestovního ruchu na hospodářské prosperitě regionů

Priority SROP (v závorce uvádím SF EU, které budou spolufinancovat jednotlivé priority):

1) Rozvoj místních podnikatelských aktivit (ERDF);

snahou je zlepšení dovedností, schopností a zvýšení kapacity drobných podniků a řemesel a jejich zaměstnanců a zvýšení kvality zaměstnanosti. Taková opatření by měla vést zejména ke zvyšování pracovních příležitostí a příchodu nových zahraničních investic do regionů.

2) Regionální rozvoj dopravy a komunikačních technologií (ERDF);

snahou je zlepšení kvality komunikací v regionech a zvýšení jejich dopravní dostupnosti.

3) Místní rozvoj lidských zdrojů (ERDF + ESF);

snahou je zkvalitnění pracovních sil v obcích, zvýšení kapacit pro vzdělávání, posílení kapacit neziskových organizací a občanských aktivit a zmírnění sociálního znevýhodnění v obcích a regionech. Opatření by mělo vést ke zvýšení zaměstnavatelnosti lidských zdrojů na trhu práce v regionech. Jde o jednu z nejvýznamnějších součástí celkové strategie rozvoje regionů.

4) Zlepšení životního prostředí v obcích a regionech (ERDF);

snahou je zlepšení kvality zásobování obcí a regionů pitnou vodou, včetně spolehlivého odvádění a čištění odpadních vod, zlepšení kvality ovzduší, zlepšení řízení odpadového hospodářství (včetně omezení produkce odpadů) a regenerace území vybraných měst. Opatření by mělo vést ke zvýšení atraktivity regionů v rámci podpory cestovního ruchu.

5) Oživení venkovských oblastí (ERDF);

snahou je celkové zlepšení podmínek života venkovského obyvatelstva, technických podmínek pro bydlení, podnikání a služby na vesnici, stabilizace a rozvoj pracovních příležitostí.

6) Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství (ERDF);

snahou je podpora rozvoje aktivit cestovního ruchu v regionech a podpora zvyšování kvality poskytovaných služeb.

7) Technická pomoc - průřezová priorita týkající se předcházejících priorit (ERDF);

v rámci této priority budou poskytovány finanční prostředky pro pokrytí nákladů spojených s řízením, monitorováním, kontrolou, analýzou a poskytováním informací na úrovni celého SROP, včetně publicity a propagace programu

Všechny priority a jejich opatření byly definovány na základě analýz výchozích situací v jednotlivých regionech, které byly následně spojeny do SROP. Priority dále detailněji rozvádějí dané specifické cíle.

5. SYSTÉM HODNOCENÍ A MONITOROVÁNÍ SF EU

V této části bych rád zmapoval systém, který je používán při využívání podpory plynoucí ze SF EU. Tento systém byl v EU vytvořen, aby bylo zajištěno efektivní využívání podpory a eliminováno používání zdrojů k jinému účelu, než ke kterému byly původně určeny.

Systém samozřejmě již funguje v členských zemích EU. Kandidátské země včetně ČR se nacházejí ve fázi zavádění systému a jeho pravidel.

5.1 Úkol monitorování a hodnocení

Úkolem (smyslem) monitorování je zajistit maximální efektivnost realizovaných programů tak, aby umožnilo vyhodnocování dopadů realizace v souladu s cíli stanovenými v programové dokumentaci (v projektech).

Monitorovací systém se řídí přesně danými pravidly, která zajišťují sledování a hodnocení účinnosti vložených prostředků na všech úrovních řízení a rozhodování a to ve všech etapách tvorby programů (hodnocení ex ante, interim, ex post – viz 5.2.3).

Důležitá je též provázanost všech úrovní monitorovacího systému – projekt, opatření, priorita, program. Zejména je nezbytné, aby informace na nižší úrovni bylo vždy možné shrnout na vyšší úroveň programové dokumentace.

Územně se účinnost hodnotí pro dané regiony na úrovni NUTS II až NUTS V. Hodnocení účinnosti vynaložených prostředků tedy existuje zejména na úrovni jednotlivých regionů a sektorů – v rámci sektorových a regionálních operačních programů a jejich priorit a opatření. Hodnoceny jsou zde vzájemné vazby mezi jednotlivými operačními programy a také okruhy jejich působností.

Monitorovací systém má tyto základní úkoly:

- Hodnotit věcné a ekonomické dopady účinnosti přijatých opatření a vynaložených finančních prostředků
- Kontrolovat průběh řešení a plnění stanovených indikátorů (postupné dosahování cílových hodnot v kvantifikovaných projektech)
- Zajišťovat kompatibilitu s platnými legislativními normami ČR a EU
- Předkládat výsledky hodnocení a zajišťovat výstupy pro orgány EU a příslušné instituce v ČR
- Signalizovat negativní jevy věcného a finančního charakteru, včetně zajištění zpětné vazby na nápravu těchto jevů

Shrneme-li výše uvedené poznatky pak by monitorování mělo říci, jestli je čerpání prostředků na všech úrovních řízení (národní, regionální, místní) v souladu se společnými politikami a s legislativou EU.

5.2 Monitorovací výbor

V ČR je (dle NRP 2004 – 2006) ustanoven orgán, který se zabývá činnostmi a úkoly nastíněnými v článku 5.1. Takovým orgánem je **monitorovací výbor** ustavený v rámci CSF, operačních programů a Fondu soudržnosti (CF), který dále spolupracuje s dalšími institucemi monitorovacího systému na všech úrovních, jako jsou dané útvary ministerstev, výkonné agentury apod. **Monitorovací výbor je rozhodující institucí v monitorovacím systému.**

5.2.1 Úkoly monitorovacího výboru

Mezi základní činnosti, které musí monitorovací výbor plnit patří:

- schvalování programového dodatku;
- stanovování kritérií pro výběr projektů;
- monitorování realizace programu;
- podávání návrhů řídicímu orgánu na změny programu;
- odsouhlasení návrhu na změnu programového dodatku;
- odsouhlasení výroční zprávy.

Monitorovací výbor do jisté míry zastřešuje monitorovací systém a nemusí plnit všechny činnosti, které má plnit systém jako celek. Ostatní činnosti jsou plněny ostatními orgány systému. Samostatný sběr a zpracování dat pro monitorovací systém a jejich sumarizaci provádějí výkonné jednotky programů v regionech. Hierarchicky vyšší sumarizaci pak provádějí implementační agentury a útvary příslušných ministerstev.

5.2.2 Členové monitorovacího výboru

Monitorovací výbor má předepsané složení:

- Zástupci Evropské komise
- Zástupci resortů zodpovědných za hospodářskou a sociální soudržnost v ČR a za přípravu na SF EU a Kohezní fond
- Zástupci regionů a obcí
- Předseda Národního monitorovacího výboru SAPARD
- Zástupci jednotlivých resortů

- Zástupce ČSÚ
- Národní koordinátor pomoci
- Zástupce Hospodářské komory
- Zástupce Agrární komory
- Zástupci za oblast rozvoje lidských zdrojů, vědy a výzkumu

5.2.3 Druhy hodnocení

Projekty jsou hodnoceny z pohledu jejich výstupů, výsledků a dopadů. Vstupy se tedy díky činnosti podporovaného podnikatele přeměňují ve:

- 1) **výstupy** – operační cíle: aktivity plynoucí přímo z programu
- 2) **výsledky** – specifické cíle: okamžité a přímé účinky, které program přinesl
- 3) **dopady, účinky** – globální cíle: následky programu, které nemají bezprostřední účinky na přímé příjemce

Rád bych uvedený mechanismus osvětlil na následujícím příkladě podpory podnikání:

Výstupem je počet podporovaných firem. **Výsledkem** je zvýšení kvalifikace, zaměstnanosti apod. **Dopady a účinky** se objevují ve zvýšené konkurenceschopnosti státu jako celku.

5.2.4 Přístupy při hodnocení

Při monitorování a hodnocení jsou používány 3 základní přístupy:

- 1) hodnocení ex-ante: hodnotí relevantnost přínosů daného programu či projektu,
- 2) hodnocení interim: hodnotí dosahování daných cílů v průběhu projektu (blíží-li se stanovené hodnoty efektů těm původně předpokládaným),
- 3) hodnocení ex-post: analyzuje využití prostředků a efektivnost a účinnost pomoci a její dopad. Identifikuje faktory, které pozitivně nebo negativně ovlivnily efektivnost a účinnost pomoci a vyvozuje závěry pro další postup pomoci.

Jak vyplývá z výše uvedených přístupů hodnocení, důležité je určení **efektivnosti a účinnosti** pomoci v daném projektu. Při hodnocení efektivnosti je nutné říci, jak byly zdroje přeměněny na výstupy. V praxi se k takovému hodnocení připojuje další otázka: Lze stejných výsledků dosáhnout pomocí menšího množství zdrojů? Při hodnocení účinnosti je nutné odpovědět, zda, a jak mnoho, přispěl program k dosažení specifických a globálních cílů (tj. jaké byly výsledky a dopady).

5.2.5 Hodnocení ex-ante

Tento druh hodnocení je velice důležitý pro následující průběh celého projektu. Základními úkoly tohoto hodnocení jsou:

- zhodnotit, jestli je celkový plán nebo program vhodným prostředkem pro řešení specifických problémů daného regionu či sektoru
- zhodnotit, zda je správně navržena strategie plánu nebo programu, včetně priorit a cílů a zda jsou dané cíle dobře kvantifikovatelné, relevantní a dosažitelné
- pomoci kvantifikovat cíle pro vytvoření systému ukazatelů pro monitorování a budoucí hodnocení a analyzovat adekvátnost realizačního a monitorovacího systému
- pomoci při přípravě postupů a kritérií pro výběr projektů

Aby předběžné hodnocení (ex-ante) bylo úplné a hlavně, aby mělo požadovaný účinek, na jehož základě by bylo možno se dále rozhodovat, mělo by obsahovat všechny klíčové prvky. Důležitá je **analýza výsledků předchozích hodnocení**, které pokrývaly podobné typy programů a projektů. To pomáhá zejména při kvantifikování cílů popřípadě při zavádění nutných změn do systému hodnocení. Zkušenosti s výsledky hodnocení na všech úrovních (ex-ante, interim, ex-post) a možnost jejich srovnání s konkrétními výsledky, které byly reálně dosaženy lze pak využít při tvorbě nového systému hodnocení.

Dále je nutné **analyzovat silné a slabé stránky** příslušného území nebo regionu a zhodnotit jeho **potenciál**. Jde o to správně stanovit pořadí jednotlivých potřeb regionu či sektoru a na jejich podkladu pak určit veškeré priority.

Také zhodnocení **relevance** a **konzistence** programu přináší důležité informace pro další vývoj. Relevance má odůvodnit výsledky tak, aby byly v souladu se stanovenými prioritami podle globálních cílů (zejména z pohledu zaměstnanosti a konkurenceschopnosti). Předběžné hodnocení by mělo obsahovat propojenost / konzistenci) mezi strategickými a specifickými cíli tak, jak jsou definovány.

Na základě uvedených analýz a informací z nich plynoucích musí být proveden další krok. **Kvantifikace stanovených cílů**, které by též mělo hodnocení ex-ante pomoci je důležitá zejména z důvodu možnosti porovnání dosahovaných reálných výsledků s výsledky předem stanovenými. **Kvantifikované cíle tvoří základnu pro jakékoliv následné monitorování a hodnocení programu.**

5.3 Ukazatele – indikátory

Spolu s definováním cílů musejí být definovány také prostředky, které budou použity k jejich dosažení. Na jejich základě pak jsou nalezeny všechny relevantní ukazatele (indikátory), které svým vývojem v průběhu programu nastiňují je-li vývoj programu pozitivní nebo negativní a má-li být přikročeno ke změnám, zastavení programu, či jeho neměnnému pokračování.

Pro monitorování musí být stanoveny ukazatele – indikátory, na jejichž výběru výsledek monitorování závisí. Indikátory pak představují hlavní zdroj informací, na kterých by hodnocení mělo být založeno. Jsou-li cíle kvantifikovány a je tedy určeno jakých hodnot má být dosaženo, je možné sledovat konkrétní vývoj stanovených ukazatelů.

Pro účel hodnocení a monitorování musí být ustanoven soubor ukazatelů specifických pro daný program. Těmito ukazateli jsou tzv. hlavní a výkonnostní ukazatele (viz články 5.3.2 a 5.3.3).

Soubor relevantních ukazatelů je vytvářen na základě analýzy možných výstupů, výsledků a dopadů (článek 5.2.3), analýzy efektivity a účinnosti (článek 5.2.4), za přispění hodnocení ex ante (článek 5.2.5). Jak je vidět na vytvoření souboru ukazatelů se podílí všechny již výše uvedené analýzy a hodnocení, které se týkají počátečních etap jednotlivých programů. Tento aspekt na jedné straně zajišťuje dostatečnou základnu pro pozdější co nejlepší vývoj programu a na něj navazujících projektů, ale na druhé straně se obávám přílišné náročnosti zpracování jednotlivých projektů. Přílišná dokumentová náročnost by tak mohla předem odrazovat některé zájemce o podporu.

5.3.1 Použití souboru monitorovacích ukazatelů

Základní hodnoty

Jestliže je nutné sledovat vývoj jednotlivých, předem definovaných, ukazatelů v čase, je podstatné zavedení vstupního údaje (základní hodnoty) pro následné porovnání s kontextovými ukazateli nebo ukazateli dopadu. Počáteční hodnotou by mohl být např. počet pracovních míst v počátečním období. Je-li pak stanoveno, že dopadem programu by mělo být zvýšení pracovních o 5%, je jednoduché sledovat jestli byl daný program úspěšný, či nikoliv.

Základní hodnoty lze získat zejména z oficiálních statistik. Pokud ale jsou tyto statistiky nedostupné, nepřesné (požadavky programu jsou rozdílné – např. jsou uvedeny pro celé

území a ne konkrétně pro daný region), nebo existují jiné problémy (zpoždění v uveřejňování údajů), je nutné je nahradit průzkumem nebo nepřímými ukazateli.

Sběr dat

Shromažďování dat pro monitorování provádí (a je za něj odpovědný) orgán pověřený realizací programu. Shromažďována bývají zejména **finanční a fyzické** údaje. Finanční údaje vycházejí z finančních dokumentů zúčastněných firem a jejich sběr je celkem dobře zaveden. U fyzických dat (objem výroby apod.) sloužících pro monitorování fyzických výstupů, výsledků a dopadů je ještě požadováno určité zlepšení. Je nutné sjednotit metody sběru, aby bylo možno daná data porovnávat také mezi sebou.

„Finanční i fyzické údaje by, pokud je to možné, měly být shromažďovány v souladu s odvětvovým seznamem navrženým Evropskou komisí.“ [17, s.68]

Úvodní analýza údajů

Sebraná data by dále měla být zpracována a měla by být provedena jejich úvodní interpretace pro potřeby monitorovacího orgánu (monitorovacího výboru – článek 5.2).

Monitorovací výbor by měl obdržet tyto údaje:

- údaje z monitorovacích systémů (vstupní údaje a monitorovací ukazatele)
- údaje pro hodnocení interim (včetně revize ukazatelů v oblastech, kde je to nutné)
- střednědobé údaje o obecném socioekonomickém kontextu a o adicionalitě programu.

Dalšími kroky jsou **výroční realizační zprávy**_v případě víceleté pomoci předkládaný Evropské komisi, popř. **hodnotící zpráva předkládaná v polovin programového období**, která umožní porovnat dosavadní výsledky s výsledky předpokládanými z hodnocení ex-ante.

V průběhu vytváření souboru ukazatelů se často objevuje velké množství ukazatelů. Mezi nimi mohou být i ukazatele, které jsou méně důležité, či pouze doplňující k jiným. V takovém případě je praktické ustanovit tzv. **hlavní a výkonnostní ukazatele**.

5.3.2 Hlavní ukazatele

Mezi hlavní ukazatele jsou řazeny zejména ty, které lze následně použít srovnávání jednotlivých podobných programů. Soubor hlavních ukazatelů může být sestavován v závislosti na sledování strategie rozvoje EU jako celku, na sledování rozvoje jednotlivých regionů apod. Obecně by se ale měly řídit danými pravidly, jako je jejich agregovatelnost na vyšší úroveň řízení apod.

5.3.3 Výkonnostní ukazatele

Jde o ukazatele vybrané vzhledem k jejich funkčním charakteristikám – zejména při tvorbě souboru ukazatelů schopných měřit výkonnost programu. Výkonnostní ukazatele musí odrážet zejména účinnost, kvalitu řízení a finanční realizaci programu. Tento druh ukazatelů bývá používán v rámci hodnocení interim při porovnávání původních výsledků s dosud dosaženými.

5.4 Monitorovací systém v ČR

ČR zavádí monitorovací systém při realizaci pomoci z předstrukturálních fondů, kterým jsem se věnoval v článku 4.2. V ČR bylo koordinací prací spojených s tvorbou a realizací systému monitorování a hodnocení pověřeno Ministerstvo pro místní rozvoj. Mezi základní úkoly MMR tedy patří zpracovat základní programovou dokumentaci, vytvořit vlastní orgány na monitorování a hodnocení, určit odpovědnost apod.

V současné době má již systém monitorování a hodnocení konkrétní detaily zpracovány díky Národnímu rozvojovému plánu na léta 2004 – 2006 (článek 4.1), který je již plně kompatibilní s požadavky Evropské komise na základní dokumenty podpory podnikání ze SF EU.

6. 6. RÁMCOVÝ PROGRAM EVROPSKÉ UNIE (6. RP EU)

Se 6. Rámcovým programem Evropské unie přímo navazuje na 5. Rámcový program, kterému jsem se věnoval ve své bakalářské práci.

5. Rámcový program EU (1998 – 2002) s rozpočtem 14,96 mld. EUR byl zaměřen na obnovení jména Evropy jako jednoho z výzkumných světových center po USA a Japonsku (přesněji řečeno na předstížení obou zmiňovaných států na poli výzkumu a vývoje). Důraz byl kladen na kvalitu života, informační technologie a výzkum v oblasti energií (včetně atomové). ČR se tehdy účastnila jako asociovaná země, která platila 70% běžného členského poplatku. Byla téměř plnoprávná, ale nemohla rozhodovat o alokaci zdrojů do podprogramů a hlavních tématech programů.

6. Rámcový program EU byl vypsán na období let 2002 – 2006 s celkovým rozpočtem 17,5 mld. EUR. Česká republika se programu účastní stále jako asociovaná země, ale již plnoprávná, platící 100 % poplatku.

Jestliže se 5. Rámcový program EU zaměřoval na podporu výzkumu a vývoje, dle mého mínění, poněkud obecněji, 6. Rámcový program již udává konkrétněji oblasti výzkumu a vývoje, které chce EU podporovat (jsou blíže definovány v tematických prioritách a specifických aktivitách). Hlavním rozdílem mezi oběma rámcovými programy je snaha 6. RP EU o větší sdružování prostředků, sil a vědeckých kapacit k dosažení daných vědeckých cílů.

6.1 Základní zaměření 6. RP EU

Hlavním tématem je „Proces integrace výzkumu“, který obsahuje 3 základní okruhy zájmu:

1. Zaměření a integrace výzkumu (81,7 %)
2. Posilování základů Evropského výzkumného prostoru (2 %)
3. Strukturování Evropského výzkumného prostoru (16,3 %)

Údaj v závorce znamená podíl na celkovém rozpočtu 6. RP EU mimo rozpočet EUROATOMu.

Celkový rozpočet Procezu integrace výzkumu je 16,27 mld. EUR, zbytek do celkového rozpočtu 6. RP EU je určeno na aktivity EUROATOMu.

Aktivity v bodech 2 a 3 se týkají tzv. Evropského výzkumného prostoru (European Research Area – ERA), který, jako pojem, byl zaveden až právě v 6. RP EU. Základními cíly vytvoření ERA je sjednocení výzkumného potenciálu v zájmu získávání nových znalostí a posílení konkurenceschopnosti EU.

Nejdůležitější částí ale je „Zaměření a integrace výzkumu“ (pohled na podíl v rozpočtu to jen dokazuje), ve kterém jsou stanoveny dané oblasti, na které se EU hodlá zaměřit. Důvodem proč byly vybrány právě tyto okruhy by mohla být snaha srovnat krok s USA v dané oblasti, či naopak udržet si náskok ve vývoji a výzkumu.

6.2 Tematické priority a specifické aktivity

Zaměření a integrace výzkumu je rozděleno do 7 tematických priorit dosahovaných prostřednictvím 3 specifických aktivit. Dále jsou zde obsaženy nejaderné aktivity Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) složeného ze sedmi evropských výzkumných center.

Tematické priority:

1. Genomika a biotechnologie pro zdraví
2. Technologie informační společnosti
3. Nanotechnologie, nanověda, multifunkční materiály a nové výrobní procesy a nástroje
4. Letectví a kosmický výzkum
5. Kvalita a nezávadnost potravin
6. Trvale udržitelný rozvoj, globální změny a ekosystémy
7. Občané a vládnutí ve znalostní společnosti

Specifické aktivity:

1. Podpora politik a předvídání vědeckých a technologických potřeb
2. Horizontální výzkumné aktivity MSP
3. Specifická opatření na podporu mezinárodní spolupráce

EU tedy podporuje MSP v oblasti výzkumu a vývoje, aby se zaměřily na dané oblasti. Jde o záměr podpořit propojování MSP z celé Evropy s cílem dosáhnout dobrých výsledků v daných oblastech. Tento záměr je zřejmý i ze 2 typů projektů, které je možné v rámci 6. RP EU realizovat.

6.2.1 Integrované projekty

Prvním typem jsou **integrované projekty**, jejichž délka je stanovena na 3 – 5 let (může být prodloužena). Jde zejména o dosažení náročných vědeckých a technologických cílů, díky nimž se zvýší konkurenceschopnost Evropy. Projektu se musí zúčastnit nejméně 3 nezávislé právní subjekty ze 3 různých členských zemí EU nebo zemí asociovaných (očekává se, že průměrný počet účastníků bude 9). Financování těchto projektů je řešeno příspěvkem k rozpočtu projektu určeného v % z určité aktivity.

6.2.2 Síť excellence

Druhým typem je projekt **sítě excellence**, jehož trvání je stanoveno na 5 a více let. Cílem je zejména vědecká a technologická kvalita určité výzkumné oblasti, trvalá integrace výzkumných kapacit a snížení roztržitosti evropského výzkumu apod. Počet požadovaných účastníků je stejný jako u Integrovaných projektů. Financování projektu pak závisí na počtu zainteresovaných výzkumníků, maximální podpora je ale 25 % celkového ročního rozpočtu projektu.

Podstatnou skutečností pro tuto diplomovou práci je, hledisko MSP se prolíná všemi aktivitami 6. RP EU. Je přímo dáno, že 15% objemu prostředků v integrovaných projektech musí být alokováno do sektoru MSP. Velké firmy jsou tak motivovány ke spolupráci s MSP a některé podprogramy jsou určeny pouze pro malé a střední podniky.

6.3 Česká republika a 6. RP EU

I když česká věda jistě dosáhla určitých úspěchů v daných oblastech, domnívám se, že to, jak jsou tematické priority a specifické aktivity koncipovány, zapříčiňuje, že pro naše malé a střední podniky půjde spíše o okrajovou možnost získání podpory.

Z hlediska připravenosti MSP na participování v rámci 6. RP EU je nutné MSP rozdělit na výzkumné subjekty a ty subjekty, které pouze přijímají výsledky. Výzkumné MSP (např.

ústavy AV ČR) mají potenciál a sílu se podílet na konkrétních projektech. Problémy ale nastávají u aplikace výzkumu u běžných, nevýzkumných MSP. Domnívám se, že české malé a střední podniky většinou nejsou připraveny (z hlediska financí i zkušeností s podobnými projekty) na jejich činnost v rámci 6. RP EU. Důležitou roli v takovém případě hraje stát a jeho podpora a důraz na profesionální přístup příjemců výsledků výzkumu jako určitého druhu podpory.

Ze zkušeností MSP působících ve výzkumu a vývoji plyne, že podpora podnikatelů je nedostačující, spolupráce s jinými odbornými organizacemi (vysoké a střední školy) je špatná a výzkum je pro samostatné MSP drahý a rizikový, protože chybí zastřešující organizace (podobná jako německá AIF, kterou zmiňuji v následujícím odstavci) a fond., který by byl schopen poskytovat rizikový kapitál.

Možnost řešení takové situace můžeme hledat v SRN, kde střešní organizací německého výzkumu a vývoje malých a středních firem je AIF. Tato společnost je plně financována z prostředků průmyslových podniků a neznamená tak zátěž pro státní rozpočet. Výsledky této organizace využívá asi 50 000 MSP, které za normálních podmínek nemají přístup k aktuálním výsledkům výzkumu a vývoje. Střešní organizace AIF tedy nejen podporuje výzkumné MSP, ale také usnadňuje přechod jejich výsledků k běžným podnikatelským subjektům. Myslím si, že takové řešení, samozřejmě vhodně aplikované na české prostředí, je nutné a pro český vědecký potenciál také nezbytné.

7. SHRNUÍ, ZHODNOCENÍ, ZÁVĚR

Ve druhé části této diplomové práce jsem se pokusil odpovědět na otázku zda je důležité podporovat malé a střední podnikání a proč. V průběhu práce na DP jsem se pak snažil postihnout všechny možné zdroje prostředků pomoci, které v současnosti i do budoucna mohou využívat MSP.

Důraz byl přitom kladen, z důvodů, které jsem již zmínil, na Strukturální fondy Evropské unie a na ně navazující sektorové a regionální operační programy, respektive operační programy obecně.

V této části se na základě všech poznatků pokusím odpovědět na několik základních otázek, které logicky vyplývají z obsahu mé diplomové práce.

Nejdříve bych se rád vrátil k závěrům své bakalářské práce. Přetrvávají stále problémy MSP popsané v bakalářské práci, popřípadě, objevily se další ?

Ve své bakalářské práci jsem identifikoval problémy a nedostatky na několika úrovních systému podpory:

- Na úrovni Vlády ČR jsem za základní nedostatky označil její snahu zachraňovat velké krachující podniky, zatímco její legislativní a rozpočtová podpora MSP se zdála být nedostatečná.
- Na úrovni obcí ve sledovaném regionu jsem došel k závěru, že zejména zastupitelstva jsou málo aktivní při budování průmyslových zón (tehdejší zpráva agentury CzechInvest tento druh přípravy na příchod zahraničních investic označila za nedostatečný a zanedbaný).
- Na úrovni ostatních institucí v implementačním systému podpory jsem viděl problém v nedostatečně vyvinuté síti institucí zainteresovaných v procesu podpory MSP. Dalším problémem byl nedostatek komunikace mezi jednotlivými články systému, které si často dokonce i územně konkurovaly.
- Problémem samotných příjemců podpory byl tehdy, podle mého názoru, nedostatek vlastních disponibilních zdrojů pro finanční spoluúčast na konkrétních programech a hlavně jejich neprofesionalita v přístupu k účasti na programech, které jim měly pomoci.

Obecně jsem se pak pozastavil nad nedostatkem programů zaměřených na rozvoj lidských zdrojů v rovině zvyšování vzdělanosti a rozvoje kulturní společnosti a souvisejících s ochranou životního prostředí.

7.1 Zhodnocení systému implementace systému podpory MSP ze SF EU v ČR

Jak se tedy změnil přístup jednotlivých subjektů na všech stupních poskytování podpory ? Nejdříve budu hodnotit vývoj a fungování systému implementace v ČR. Dále se budu zabývat

možnostmi získání podpory malými a středními podniky z pohledu obecných podmínek podnikání.

7.1.1 Obecný přístup subjektů zainteresovaných v systému podpory

Domnívám se, že se přístup Vlády ČR k přípravě na příjem podpory ze SF EU zlepšil. Otázkou je, jestli se tak stalo ze snahy se naučit se systémem pracovat, z pochopení důležitosti nabízených prostředků z EU, či pouze kvůli blížícímu se vstupu ČR do EU, které prověří její schopnosti v evropském měřítku.

Zaznamenal jsem snahu o zpřehlednění programů organizovaných státem a zamezování překrývání se jednotlivých programů. Pokud by byly spravovány jedním ministerstvem (MPO) a zjednodušil by se systém ministerských a polostátních agentur, pak by prostředky ze SR byly vynakládány efektivněji.

Vláda správně zaměřila svou pozornost na implementaci systému přijímání podpory ze SF EU. Definovány byly orgány, které budou na celém systému (tedy i na monitorování a hodnocení programů) participovat a zejména projevila se snaha přesně určit odpovědnost jednotlivých orgánů za dané činnosti.

Hodnotím-li místní orgány severozápadního regionu z pohledu přípravy na příchod zahraničních investic, pak se domnívám, že i zde nastaly pozitivní změny. Například na Mostecku je budována průmyslová zóna Joseph II, ve které již připravuje svou výrobu mexická společnost NEMAK Europe.

Jestliže státní, místní i nezávislé zainteresované orgány (např. podnikatelská inovační centra, regionální poradenská a informační centra) již učinily posun pozitivním směrem, i když je samozřejmě stále potřeba se zdokonalovat, musím se pozastavit nad zhodnocením role příjemců podpory. Samotným potencionálním příjemcům podpory je totiž vytýkána malá připravenost na čerpání podpory z podpůrných programů. Tato skutečnost může mít neblahý vliv na další rozvoj konkurenceschopnosti českých podniků zvláště ve zostřené konkurenci mezi žadateli o podporu z fondů EU po našem vstupu do Unie.

Překážky připravenosti podnikatelů, které jsou dány vnějším podnikatelským prostředím jsem analyzoval v článku 7.2 na základě vlastních zkušeností a poznatků a za pomoci analýzy

provedené MPO [14]. Závažnější jsou však překážky které by měli odstranit sami podnikatelé. Velké množství podnikatelů postrádá rozhled ve spektru nabízených programů. Z nedávné ankety zjišťující základní vědomosti a názory týkající se programů podpory vyplývá, že téměř polovina dotázaných firem zná programy podpory pouze okrajově. Dalším častým problémem je špatný předpoklad podnikatelů, že vypracovávání projektů je příliš pracné a náročné. Bez náročnosti na projekty se bohužel nelze, zejména v případě SF EU, obejít, protože nabízené prostředky jsou tak široké, že i systém podávání projektů, jejich monitorování a hodnocení (tak jak jsem je popsal v části 5) musí být obsáhlý, aby byla zajištěna jeho efektivnost a účelnost. Dále se domnívám, že systém implementace SF EU je dostatečně rozvinutý, aby byl schopen efektivně pomoci podnikatelům při jejich snaze získat prostředky podpory.

7.1.2 Dokumentová příprava

Při přípravě jednotlivých dokumentů, které jsou důležité jednak pro implementaci samotnou a jednak i pro samotný příjem podpory konečných příjemců, je podstatná činnost místních orgánů (krajské úřady, zastupitelstva měst) a odborných svazů (místní hospodářské komory apod.).

Pod pojmem dokumenty je nutné vidět celou soustavu dokumentů, které se podílejí na základní dokumentové hierarchii. Jde o směrnice, opatření, zákony, vyhlášky, strategie, programy a plány i tzv. „realizační dokumenty“ jako jsou nebo inzeráty, pokyny, instrukce, návody a formuláře, atd.

Nabízí se srovnání s dokumenty vydanými Evropskou komisí pro vyhlašování projektů v rámci programů podpory ze SF EU. Osobně jsem měl možnost se seznámit s následujícími nařízeními EK, která stanovují pravidla týkající se programů podpory:

- Nařízení Komise (ES) č. 1159 / 2000 – stanovuje informační a propagační opatření, která mají být prováděna členskými státy v souvislosti s pomocí ze strukturálních fondů,
- Nařízení Komise (ES) č. 438 / 2001 – stanovuje pravidla ohledně řídicích a kontrolních systémů pro pomoc poskytovanou v rámci strukturálních fondů,
- Nařízení Komise (ES) č. 448 / 2001 – stanovuje pravidla ohledně postupu při provádění oprav financování u pomoci poskytované v rámci strukturálních fondů.

Tyto dokumenty jsou sice obsáhlé, ale svou strukturou uspořádané logicky a věcně. Co na nich oceňuji zejména je jejich úplnost a jednoznačnost. Jsou zde přesně určeny činnosti a odpovědnost za ně každého účastníčího se orgánu. Namítáno by sice mohlo být, že dokumenty jsou kvůli své obsáhlosti nepřehledné, ale právě na tomto poli vystupuje do popředí důležitost výkonných agentur, které mají za úkol dané dokumenty (a pravidla z nich plynoucí) znát a dodržovat je. **Bez chyb tedy musí být nejen dokumentace, ale i celý podpůrný systém.**

V předchozích řádcích jsem v podstatě nastínil všechny vlastnosti, které by měly mít i dokumenty vydané vládními i místními orgány. Pro tento můj požadavek mluví zejména fakt, že podle dokumentů vydaných evropskými orgány (zejména EK) dnes úspěšně fungují Strukturální fondy a podpora z nich plynoucí.

7.2 Zhodnocení možností získání podpory MSP

V tomto článku se pokusím nastínit základní problémy podnikatelského prostředí, které také ovlivňují čerpání podpory z jednotlivých programů. Prakticky ve všech typech prostředí, ve kterých se české MSP pohybují se dají nalézt podstatné nedostatky.

7.2.1 Nedostatky podnikatelského prostředí a jejich možná řešení

Jde o nedostatky v rámci:

- právního prostředí
- přístupu k financím
- daňového zatížení
- podpory výzkumu a vývoje
- trhu práce

7.2.1.1 Právní prostředí

Již několikrát se Evropská komise ve své každoroční zprávě nevyjádřila pozitivně v souvislosti s právním prostředím v České republice. Problémy jež jsou vytýkány ČR jsou spojovány zejména s malou vymahatelností práva, pomalou prací soudů a často i nejednoznačný výklad práva díky špatně definovaným zákonům. Jde samozřejmě o obecné

nedostatky celého právního řádu ČR, které jsou však důležité nejen pro české podnikatele, ale i pro důvěru zahraničních investorů.

Konkrétně lze vytknout nedostatky v obchodním soudnictví, oslabenou pozici věřitelů nebo příliš dlouhé lhůty pro zápis do obchodního rejstříku a problémy s dodržováním pravidel hospodářské soutěže.

K odstranění nedostatků **právního prostředí** českého hospodářství by přispělo zejména zrychlení a zpřesnění práce soudů a zvýšení vymahatelnosti práva. Jsem si samozřejmě vědom obecnosti takových výroků, ale domnívám se, že je nutné je zdůraznit.

Je nutné motivovat, odstranit strach, že začínající podnikatelé si nevydobudou své pohledávky, že zahraniční investoři přijdou o své investice. Jde samozřejmě o dlouhodobý legislativní proces, ale tuto skutečnost nelze považovat za omluvu, že dané nedostatky stále ještě komplikují rozvoj menšího podnikání.

7.2.1.2 Přístup k financím

V současné době je nejvýznamnějším zdrojem financování MSP bankovní úvěr a leasing pro investiční potřeby. Získání úvěru je však stále obtížné, protože jednotlivé bankovní domy kladou stále větší důraz na snižování rizik souvisejících s poskytováním úvěrů. Banky mají většinou malý zájem na poskytování prostředků pro dlouhodobé projekty MSP zajišťující jejich rozvoj. Leasing je pak nákladnější variantou rozvoje a podnikatele může spíše odradit od jejich plánů.

Existují však další překážky při získávání externího financování obecně. Na straně samotných podnikatelů je to zejména nízká vybavenost vlastním kapitálem, která je nutí odvádět větší část zisku majitelům cizího kapitálu, obava plynoucí z přijetí dalšího cizího kapitálu spojená s neochotou akceptovat další riziko a bohužel i nižší kvalita podnikatelských plánů. Banky a jiní poskytovatelé úvěrů se pak snaží snížit riziko na minimum, popřípadě se orientují jen na bonitní MSP a velké firmy, které využívají větší množství služeb z jimi nabízeného spektra a mají dostatečný majetek, kterým mohou za úvěry ručit.

Od roku 2001 se sice situace přece jen zlepšila, když některé bankovní domy zaměřily jednu ze svých služeb výhradně na podporu podnikání MSP, ale zdá se, že momentálně nabízené možnosti jsou stále nedostačující.

Jestliže jsou příčinami **ztiženého přístupu k financím** (zdrojům podnikání) již samotná neprofesionalita podnikatelů a také špatný postoj bankovních domů (z hlediska vyššího zájmu podpory podnikání), pak se snažím najít možná řešení právě zde. Na straně podnikatelů a jejich přístupu k financím je, dle mého názoru, důležité jejich vzdělávání v oboru finančního řízení podniku (v alespoň základní formě). Myslím, že pro podnikatele by bylo vhodné vědět jakou skladbu kapitálu své firmy volit, aby nedošlo ke snížení rentability, likvidity a solventnosti podniku (základních finančních ukazatelů). Popřípadě se orientovat v realitě neustále se měnícího podnikatelského prostředí (s tímto souvisí také umění práce s rizikem). Ne každá začínající firma si může dovolit pomoc od poradenské agentury a určité znalosti podnikatelů ve zmíněném oboru by snížily počáteční náklady. I když určitou pomoc by zde mohly zastoupit i agentury systému programů podpory, kde je možnost určité poradenské služby získat s nižšími náklady.

Dále bych kladl důraz na zlepšení kvalit a schopností podnikatelů v rámci získávání dodatečných zdrojů od bank z hlediska jejich profesionálního přístupu v jednání o úvěrech apod. (záměrně zde nezmiňuji možnost leasingu, protože jde o nákladnější variantu získávání prostředků). Důležité je zejména předkládání opravdu životaschopných projektů a podnikatelských plánů, které banky snáze podpoří.

Na druhé straně by i banky měly být motivovány ke vstřícnějšímu přístupu k dobrým podnikatelským plánům – určitou roli by zde díky vyjednávání s bankami mohl sehrát stát.

7.2.1.3 Daňové zatížení

Domnívám se, že **příliš velké daňové zatížení podnikatelských subjektů v ČR je vážnou překážkou vzniku nových podniků i rozvoji stávajících**. Tuto mou tezi nedávno potvrdila i zpráva OECD, která daňové zatížení hodnotí jako demotivující – pro občany pracovat, popřípadě podnikat a pro podniky se dále rozvíjet, inovovat, vytvářet nová pracovní místa apod. Otázkou je, jak jsou prostředky ze státního rozpočtu získané z daní vynakládány. Pokud by se totiž výdaje ze státního rozpočtu zaměřily na zlepšení právního prostředí, zlepšení infrastruktury apod., mohla by daňová zátěž mít i svůj pozitivní rozměr.

I když jde již delší dobu o zmiňovaný problém, zdá se, že současná politická reprezentace státu nemá v plánu daně a poplatky snižovat a činnost podniků hodlá podporovat jinými způsoby. Problematické se zdají být zejména daně z příjmu a daň z přidané hodnoty.

Daňové zatížení ekonomických subjektů jsem tedy identifikoval jako příliš velké. Domnívám se, že k oživení růstu by přispělo jeho snížení a také větší stabilita celého systému daní a poplatků. Pokud se má měnit úroveň daně z příjmů, zejména podnikatelských subjektů, pak jediné směrem dolů. Pokud bychom chtěli dosáhnout stability daňového systému, pak bych navrhol nepřesouvat různé položky ze snížené sazby daně z přidané hodnoty do základní, ale naopak zachovat současný stav a postupně sblížovat obě sazby. Při změnách spotřebních daní bych, při současném trendu zvyšování jejich sazby, v žádném případě nezatěžoval pohonné hmoty, které mají potenciál mít příznivý vliv na další růst ekonomiky. A naopak při současné nestabilní situaci na trhu ropy, jejíž cenu ovlivňují rozhodnutí organizace OPEC a politické a válečné konflikty na blízkém východě, by další zvyšování její ceny kvůli zvýšení sazby spotřební daně mohlo působit značně kontraproduktivně.

Provedení takových opatření by sice mělo vliv na snížení příjmů státního rozpočtu, ale ty by mohly být kompenzovány vyšším objemem vybraných daní, vzhledem k většímu počtu podnikatelů, plátců daní. Dalším krokem by, dle mého názoru měla být reforma sociální politiky, zejména pak podmínek udělování sociálních dávek (zvýšení příjmů státního rozpočtu).

7.2.1.4 Podpora výzkumu a vývoje

Problematiku podpory výzkumu a vývoje jsem zmiňoval již v části 6 o 6. Rámcovém programu Evropské unie a zde s k nim již nebudu vracet. Rád bych jen zdůraznil důležitost tohoto druhu podpory, jelikož její výstupy mohou být prospěšné pro všechny subjekty v ČR na poli zvýšené kvalifikace, know – how, případného inovačního náskoku a ostatních aspektech zvyšování konkurenceschopnosti národního hospodářství. Podstatná bude zejména koordinace v rámci EU, ne které se též bude ČR a její výzkumný potenciál podílet. Unie totiž v poslední době klade stále větší důraz na zvyšování inovací v rámci MSP, protože ve srovnání s USA a Japonskem na tomto poli pořád ještě zaostává.

7.2.1.5 Trh práce

Problémy trhu práce ve vztahu k MSP spočívají zejména ve struktuře nezaměstnanosti, špatné struktuře kvalifikace nevyhovující požadavkům podniků a s tím související nízká mobilita pracovních sil. V podstatě jde o stejné problémy, které jsem zmiňoval již ve své bakalářské práci. Tato skutečnost ukazuje pouze na to, že státní politika podpory

zaměstnanosti ani školství (rovněž pod správou státu) ještě nezareagovaly na změněné potřeby trhu práce.

Současně je poměr pracovních příjmů a sociálních příjmů takový, že má demotivující efekt na nezaměstnané občany.

Cílem řešení by měl být flexibilní trh práce ve smyslu jeho reakce na potřeby zaměstnavatelů. Flexibilita by měla být sledována již v zárodku, tedy při podpoře vzdělávání. Ať již jde o školství samotné nebo o systém rekvalifikací, který by připravoval kvalifikované pracovní síly pro potřeby regionů.

Zdá se, že společným jmenovatelem odstraňování problémů a překážek rozvoje podnikání je zvýšení motivace:

- běžných občanů, potenciaálních podnikatelů, začít podnikat (ve smyslu zaměstnat sebe i jiné občany a tím přispět ke snižování nezaměstnanosti)
- stávajících podnikatelů rozvíjet svůj podnik, inovovat a zlepšovat (ve smyslu zvýšením vlastní konkurenceschopnosti zvýšit konkurenceschopnost národního hospodářství jako celku)
- zahraničních investorů ke vstupu na naše území (ve smyslu dalšího uplatnění českých MSP jako subdodavatelů).

7.2.2 Zkušenosti Irské republiky se Strukturálními fondy Evropské unie

V tomto článku bych rád uvedl konkrétní možnosti (na příkladě Irské republiky), jak využít prostředky ze SF EU k řešení problémů národního hospodářství.

Irsko jako jediný z hlavních uživatelů SF EU v letech 1994 – 1999 (dalšími zeměmi, které zejména přijímaly zdroje z Fondů byly Španělsko, Portugalsko a Řecko) dosáhlo pronikavého rozvoje své ekonomiky. Jde o malou ekonomiku, z pohledu celkového objemu výkonnosti, tedy do určité míry podobnou velikosti naší ekonomiky, a která byla také v podobné výchozí pozici. Myslím, že by zkušenosti z Irska mohly být následovány, samozřejmě s respektováním českých specifik národního hospodářství.

V letech 1994 – 1999 získalo Irsko pomoc ze SF EU ve výši 5,8 mld. EUR a z kohezního fondu dalších 1,5 mld. EUR na rozvoj své ekonomiky. Tyto prostředky byly alokovány mezi 4 základní priority [05]:

- 1) zesílení celkové kapacity produkce ekonomiky a podpora a rozvoj klíčových sektorů s nejlepším potenciálem dlouhodobého růstu
- 2) zlepšení konkurenceschopnosti investicemi do ekonomické infrastruktury
- 3) rozvoj dovednosti a odbornosti pracovníků a nezaměstnaných podle potřeb průmyslu
- 4) zapojení potenciálu místních a venkovských iniciativ a jejich přispění k ekonomickému rozvoji.

Zdroje ze SF EU pak byly rozděleny zejména mezi rozvoj lidských zdrojů (31 %), rozvoj průmyslu (18 %), rozvoj venkovského zemědělství a lesnictví (17 %) a dopravu (16 %). Zdroje z Kohezního fondu byly pak rovným dílem rozděleny mezi projekty dopravní infrastruktury a projekty životního prostředí. [05]

Je tedy zřejmé, že Irsko akceptovalo specifika vlastního území a přizpůsobilo mu své cíle rozvoje. Totéž by, podle mého názoru, měly učinit i orgány České republiky odpovědné za využití zdrojů ze SF EU (popřípadě Kohezního fondu). Nalézt klíčové segmenty hospodářství a dále je podporovat. Výsledkem by mohl být úspěch v rozvoji, které zaznamenalo Irsko.

Díky zdrojům z Fondů se:

- ročně zvýšila zaměstnanost o 74 000 pracovních míst
- celkové investice vzrostly o 14 % ročně
- podstatně „expandovala pracovní síla“ (ve smyslu flexibility, odbornosti apod.)
- snížila nezaměstnanost
- ozdravily veřejné finance

Všechny cíle, kterých Irsko dosáhlo by v současné době české ekonomice rozhodně pomohly z momentální situace rostoucí nezaměstnanosti a zadlužování na úrovni místní samosprávy i státního rozpočtu.

7.3 Shrnutí problematiky

Po shrnutí všech poznatků a nastínění možných problémů a překážek spojených s čerpáním podpory MSP z prostředků národních i evropských bych rád odpověděl na následující otázky. Dá se očekávat, že se změní objem poskytovaných prostředků, že se změní charakteristika programů? Další otázky, které plynou přímo ze systému implementace a praktického využití programů podpory. Jaký orgán má přímo pomáhat firmám při získávání podpory a jakým způsobem by se měly firmy podílet na spolufinancování projektu? Poslední a pravděpodobně nejzávažnější je otázka využití celkového objemu prostředků na státní úrovni – tedy na jaký druh projektů je nejvhodnější dané prostředky rozmístit?

- **Změní se obecné podmínky podpory MSP po vstupu ČR do EU?**

Dá se předpokládat, že se obecné podmínky podpory změní už jen z důvodu pravděpodobného zvýšení množství prostředků určených na podporu MSP. Zda půjde o změnu podmínek v pozitivním či negativním smyslu záleží do jisté míry na domácích příjemcích, tedy českých MSP samotných.

S větším objemem prostředků se samozřejmě zvyšují možnosti firem se v daných programech uplatnit se svými projekty. Zároveň se ale zostří konkurence mezi žadateli o nabízené zdroje. Velké území ČR se stane částí regionů v Cíli 1 (konkrétní objem prostředků pro Cíl 1 jsem uvedl v článku 3.3), kam kromě 4 regionů (Praha, Bratislava, Kypr a region Közép-Magyarország v Maďarsku) budou patřit všechna území nových členských států ze střední a východní Evropy. Důraz tedy musí být kladen na kvalitu implementačního systému před vstupem ČR do Unie, na sběr co největší kvantity kvalitních zkušeností se SF EU díky předstrukturálním fondům (ISPA, SAPARD a PHARE, kterým jsem se věnoval v článku 4.1) **a hlavně na kvalitu projektů a celého projektového řízení po našem vstupu do EU.**

Jednou ze změn, které jsem zaregistroval u programů zajišťovaných domácími vládními orgány (MPO a MMR) je, že u většiny z nich bylo jejich ukončení přizpůsobeno plánovanému vstupu ČR do EU na rok 2004. Dá se předpokládat, že jmenované vládní orgány ČR vyhlásí nové programy podpory podnikání, které doplní spektrum programů ze SF EU. Domnívám se, že nové národní programy budou z důvodu vyšší konkurence. Jinak by existovalo nebezpečí, že některé potřebné podniky se neuplatní se svými projekty.

Jestliže se celé území ČR kromě Prahy má stát objektem Cíle 1, kde je podmínkou nižší míra GDP na obyvatele než 75% průměru EU, pak je otázkou jak se průměr GDP na obyvatele EU změní spolu se vstupem všech kandidátských zemí (zejména Rumunska a Bulharska v letech po roce 2004). Může se stát, že se některé regiony ČR ocitnou nad 75% průměru GDP na obyvatele EU? Znamenalo by to potom, že se jim nedostane takových prostředků, které jsou určeny pro regiony Cíle 1. V následujícím výpočtu se pokusím předchozí úvahu vyvrátit nebo potvrdit.

Tabulka č.8: Výpočet průměru EU ukazatele GDP na obyvatele po vstupu kandidátských zemí v roce 2004

	Počet obyvatel v mil.	GDP PPS absolutně v mil. EUR	GDP PPS per capita
Polsko	38,65	339 429	8 783
Česká republika	10,27	130 467	12 701
Maďarsko	10,21	114 638	11 227
Slovensko	5,4	56 035	10 375
Litva	3,51	28 257	8 059
Lotyšsko	2,37	16 552	6 975
Slovinsko	1,99	30 213	15 183
Estonsko	1,37	12 434	9 063
Kypr	0,69	11 878	17 115
Malta	0,37	xxx	xxx
Státy přistupující 2004 celkem (ACC)	74,83	739 903	9 888
EU 15	378,91	8 564 503	22 603
EU 15 + ACC	453,74	9 304 405	20 515
Bulharsko (BUL)	8,17	47 250	5 783
Rumunsko (ROM)	22,44	118 124	5 265
EU 15 + ACC + BUL + ROM	484,35	9 469 779	19 551

Zdroj: [04]

Údaje uvedené v tabulce pocházejí z pramenů EUROSTATu vydaných v letošním roce, ale jsou pro rok 2000. GDP je zde převedeno paritu kupní síly (PPS) jak celkově, tak na obyvatele (per capita). Bohužel se mi ze zdrojů EUROSTATu nepodařilo zjistit relevantní údaje o Maltské republice, vzhledem k počtu obyvatel však nepředpokládám, že by hospodářské údaje tohoto státu měly výraznější vliv. Údaje podstatné pro výpočet průměru GDP na obyvatele v EU před a po vstupu kandidátských zemí se nacházejí ve žlutém poli.

V roce 2000 tedy 15 členských zemí dosahovalo v průměru GDP 22 603 EUR na obyvatele. Kdyby teoreticky již tehdy do EU vstoupily státy, které mají vstoupit v příštím roce, průměr ukazatele GDP na obyvatele v EU by klesl na 20 515 (tedy o 2088 EUR). Pokud by tehdy vstoupily i Bulharsko a Rumunsko (jejich vstup do Unie se plánuje až po roce 2004), klesl by daný ukazatel o dalších 964 EUR.

Chceme-li tedy zjistit, jestli se celé území ČR (kromě Prahy) bude nacházet v Cíli 1, je nutné přepočítat uvedené ukazatele na 75 % jejich hodnoty, což je, jak jsem již uvedl vstupním kritériem pro Cíl 1.

Tabulka č.9: Výpočet průměru EU ukazatele GDP na obyvatele po vstupu kandidátských zemí Bulharska a Rumunska

	GDP PPS per capita v tis. EUR (100 %)	75 % GDP PPS per capita v tis. EUR
EU 15 + ACC	20 515	15 386
EU 15 + ACC + BUL + ROM	19 551	14 663

Zdroj: [vlastní výpočet]

V následující tabulce pak pro porovnání uvádím ukazatel GDP na obyvatele na jednotlivých územích NUTS II v ČR. Pokud překročí daných 75 % GDP na obyvatele, pak nebudou zařazeny do regionů Cíle 1.

Tabulka č.10: Údaje GDP na obyvatele v jednotlivých regionech NUTS II v ČR

NUTS II v ČR	GDP PPS per capita
Praha	27 354
Střední Čechy	10 615
Jihozápad	11 840
Severozápad	10 352
Severovýchod	10 871
Jihovýchod	11 059
Střední Morava	10 167
Moravskoslezsko	10 542

Zdroj: [04]

Z tabulky č.10 nevyplývá, že by se některý region NUTS II v ČR včetně sledovaného NUTS II Severozápad blížil hranici 75 % průměru GDP na obyvatele EU po vstupu všech 10 zemí v roce 2004. Ani vstup ekonomicky slabých zemí jako je Bulharsko a Rumunsko neovlivní setrvání našeho území v rámci Cíle 1. Předchozí teze se samozřejmě netýká území Prahy, která je úrovní GDP na obyvatele nad průměrem EU.

Jakou další změnu podmínek podpory bychom mohli očekávat vzhledem k blížícímu se vstupu ČR do EU ? Kromě již zmíněných předpokládám, že se zlepší komunikace s orgány EU z toho důvodu, že se změní postavení celého českého státu v rámci Unie – již nebudeme zemí kandidátskou, ale členskou. Také komunikace s partnerskými organizacemi v rámci jednotlivých projektů (např. při 6. RP EU –část 6) bude jednodušší, protože v současné době přece jen existují určitá omezení.

- **Změní se podmínky podpory pro samotné žadatele (příjemce podpory) ?**

Jestliže se domnívám, že jeden ze zásadních problémů našich firem je v jejich přístupu k procesu podpory, pak se tento přístup, pokud se nezmění, ještě více projeví po vstupu do Unie. V souvislosti s příjemci se, jak už jsem zmínil, dá očekávat zostření konkurence při získávání podpory a tak každý předkladatel projektu musí být profesionální ve svém přístupu a konkurenceschopný.

Pokud se zaměřím na oblast spolufinancování projektů, nemyslím si, že by zde mělo dojít ke zhoršení podmínek. Jednou ze základních podmínek fungování SF EU je důraz na spoluúčast příjemce podpory – myšlena je zejména finanční spoluúčast. Tato podmínka byla aplikována i u předstrukturálních fondů PHARE, ISPA a SAPARD a proto nepůjde pro naše předkladatele projektů o nic nového.

Otázkou ale je, jakou roli by měl mít stát vzhledem k podmínce spolufinancování. Již dnes se totiž ukazuje, že řada firem, které by měly zájem o participaci v určitém programu se účasti vzdají, protože nemají dostatek prostředků dokonce ani na finanční spoluúčast. O problémech a překážkách při získávání zdrojů jsem hovořil v článku 7.2. V takových případech je důležitá přítomnost státu, který má zajistit zpřístupnění bankovních úvěrů, popřípadě se nějakou formou za ně zaručit, i když se samozřejmě předpokládá, že schopnost spolufinancovat projekt je jedním ze základních indikátorů potenciálu firmy.

Stát by v takovém případě ke zmíněné problematice mohl přistoupit různými způsoby:

- a) stát sám poskytuje úvěry pomocí nově vytvořeného systému – tato varianta je podle mého názoru spíše doplňková, protože náklady na jeho vytvoření a časové nároky by byly příliš velké,
- b) stát pomocí spolupráce s bankami poskytuje garance na dané úvěry, poskytuje slevu na úrocích, nebo úroky splácí sám v plné výši. – tato cesta je, podle mého názoru, správná, pokud bude kooperovat s dalšími programy domácí podpory

- **Kdo by měl pomoci firmám s přípravou projektů do programů EU ?**

Otázku pomoci jsem okrajově diskutoval již předchozím odstavci. Odpověď je pak zřejmá z celé mé diplomové práce a zde bych svůj názor rád pouze shrnul. Odpovědnost za pomoc při zpracovávání projektů má, podle mého mínění, mít stát. Stát má za úkol vytvořit odpovídající síť podpůrných agentur, které se zcela specializují na danou problematiku. Podpůrná síť by měla odrážet specifika podnikání (včetně podmínek podnikání) jak v různých regionech (u výkonných agentur první instance), tak celonárodně (u hierarchicky výše postavených agentur) s přesně definovanou odpovědností za určité činnosti. Dále by samozřejmě měla být flexibilní k případným změnám a případně by měla kooperovat s příslušnými odbornými organizacemi jako je Hospodářská komora v regionu apod.

Za přípravu projektů do programů Evropské unie tedy nemá odpovídat Evropská unie, ale příslušný stát, samosprávné regionální orgány a celý systém podpory podnikání.

- **Do jakých oblastí má ČR rozmístit prostředky ze SF EU ?**

Česká republika po svém vstupu do Unie bude čerpat prostředky ze SF EU. Jejich určení do konkrétních oblastí však bude udávat stát a jeho orgány. V tomto článku se snažím jmenovat hlavní možnosti zaměření programů podpory.

V oblasti podnikání se naskýtají následující oblasti obecného zaměření programů podpory:

- na výzkum a vývoj
- na marketing a export
- na podporu investic
- na podporu začínajících firem
- na podporu vzdělávání podnikatelů a jejich zaměstnanců
- na podporu zájmů (lobby)
- na zlepšování podnikatelského prostředí

Všechny možnosti jsou důležité, ale na vládní úrovni je nutné určit, které více, a které méně. Objektivně lze otázku důležitosti odpovědět pouze na základě relevantních informací získaných analýzami a podobnými anketami jakou provedla agentura CEBRE mezi firmami v období července a srpna 2002.

Ze zmíněné ankety vyplynulo, že dotázaní podnikatelé by preferovali **podporu investic, výzkumu a vývoje, marketingu a exportu**. Bohužel se mi nepodařilo zjistit kolik firem na danou anketu odpovědělo a tak nemohu říci, nakolik jsou tyto výsledky průkazné a relevantní.

7.4 Závěr

V této diplomové práci jsem se na základě poznatků získávaných v průběhu tří let od doby mé práce na bakalářské práci pokusil zaměřit na příležitost, kterou podpora podnikání v ČR poskytuje a zároveň jsem se věnoval zejména Strukturálním fondům EU. Ty, dle mého názoru, pro ČR znamenají opravdovou výzvu na cestě ČR ke snižování nezaměstnanosti,

zvyšování konkurenceschopnosti firem – tj. ke zlepšení postavení národního hospodářství v globalizovaném světě.

Zastávám totiž názor, že racionálně vedená podpora podnikání v tom nejširším slova smyslu (přímá podpora podniků i zlepšování podnikatelského prostředí v ČR a podporu kvality lidských zdrojů) je hlavní cestou k úspěchu.

Věřím, že tomuto tématu se budu moci věnovat i ve svém zaměstnání po ukončení studia na Technické univerzitě v Liberci u některé ze specializovaných firem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [01] Barrow, C.: Základy drobného podnikání, Praha, Grada 1996
- [02] Centrum pro zahraniční pomoc: Programy pomoci Evropských společenství, Praha, Ministerstvo financí ČR 2001
- [03] Enk, R. van: Pre-accession funds and their relation to EU regional policy and Structural funds [referát], Praha, Hospodářská komora ČR 2002
- [04] EUROSTAT: Regional GDP per capita in the EU and candidate countries in 2000, Luxembourg, EUROSTAT 2003
- [05] Harten, A.: Irish experience in using Structural funds [referát], Praha, Hospodářská komora ČR 2002
- [06] Institut pro strukturální politiku, o.p.s: Monitoring a evaluace projektů EU, Praha, Institut pro strukturální politiku, o.p.s 2002
- [07] Lukáš, Z.: Regionální a strukturální politika EU, Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2000
- [08] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Strukturální fondy, Praha, DG Region Vademecum - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2001
- [09] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Příprava projektů, Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2000
- [10] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Nrodní rozvojový plán 2004 – 2006, Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2003
- [11] Ministerstvo práce a sociálních věcí: Míry nezaměstnanosti, Praha, Ministerstvo průmyslu a obchodu 2003, [cit. 30.dubna 2003]. Dostupné na www.mpsv.cz
- [12] Ministerstvo průmyslu a obchodu: Vyhodnocení podnikatelského prostředí v ČR a návrh na jeho zdokonalení, Praha, Ministerstvo průmyslu a obchodu 2002
- [13] Müller-Merbach, H. – Chef, J.: Academic Spin-off, Nancy, Promotech CEI 1999
- [14] Parlament ČR: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2001, Parlament ČR, Praha 2002
- [15] PricewaterhouseCoopers European Economic Outlook: Achieving balanced development in an enlarged EU, the role of the Structural and Cohesion Funds, London, PricewaterhouseCoopers 2002
- [16] Šnejdar, P.: Podpora malého a středního podnikání v severozápadních Čechách jako nástroje řešení nezaměstnanosti, Liberec, Technická univerzita v Liberci 2001

[17] Technologické centrum AV ČR: 6. Rámcový program Evropské unie, Praha, Technologické centrum AV ČR 2002

[18] Toman, P.: Projektové řízení, Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2000

[19] www.mpo.cz

[20] www.mmr.cz

[21] www.mpsv.cz

[22] www.europa.eu.int

[23] www.cordis.lu

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Programy podpory zajišťované Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem průmyslu a obchodu

Příloha č. 2: Rozdělení území České republiky na NUTS II a NUTS III

Příloha č. 1: *Programy podpory zajišťované Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem průmyslu a obchodu*

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

Název programu	Cíl programu	Druh podpory	Doba trvání
NUTS 2 Ostravsko a Severozápad	Rozvoj infrastruktury MSP, snížení nezaměstnanosti, rozvoj cestovního ruchu	Investiční dotace až 70% všech nákladů, minimální dotace: 100.000 Kč	Od r. 1999, koncipován jako střednědobý
Program podpory a rozvoje hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů	dtto		Od r. 2001, koncipován jako střednědobý
Regionální program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 – Moravskoslezsko a Severozápad	Podpora realizace vybraných projektů, snížení nezaměstnanosti	Investiční dotace, max. 50% celkových nákladů (max. 20 mil. Kč)	Od r. 2000

Zdroj: [20]

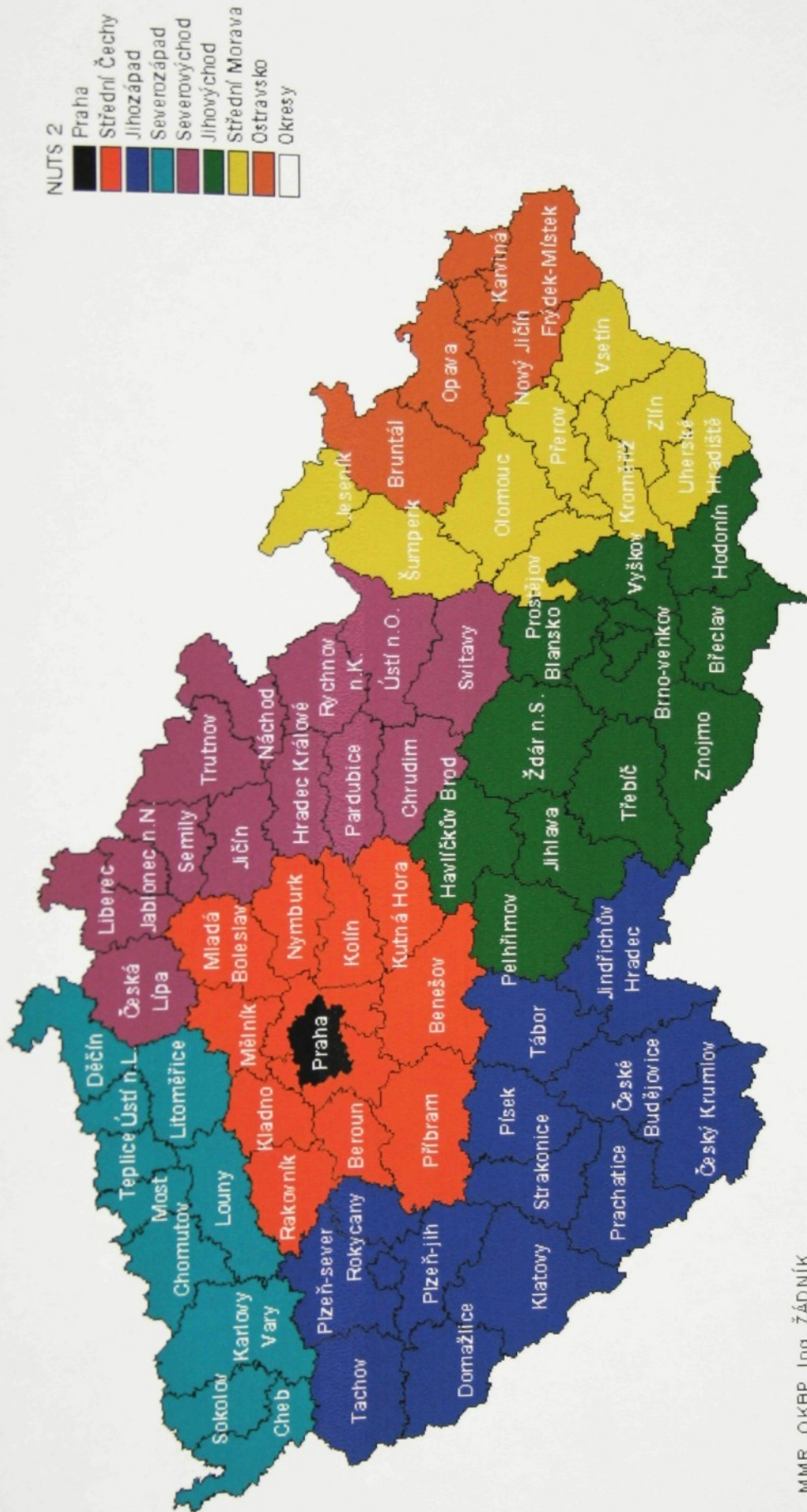
MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU

Název programu	Cíl programu	Druh podpory	Doba trvání programu
Záruka (ČMZRB)	Usnadnění realizace podnikatelských záměrů MSP	- záruka k bank. úvěru, leasingu atd. - záruka za kapitálový vstup - záruka za návrh do obchodní veřejné soutěže	Do r. 2004 (ohraničena absolutním objemem prostředků)
Kredit (ČMZRB)	Realizace podnikatelských záměrů malých podnikatelů	- úvěr se sníženou úrokovou sazbou	Do r. 2004 (ohraničena objemem prostředků v daném roce)
Trh (ČMZRB)	Zvýšení konkurenceschopnosti MSP na domácích i zahraničních trzích (zejména EU)	- příspěvek na certifikaci - příspěvek na úhradu úroků - příspěvek na ČSN TEST	Do r. 2004 (ohraničena absolutním objemem prostředků)
Kooperace (ČMZRB)	Zakládání a rozvoj kooperačních sdružení MSP	Příspěvek na realizaci projektu sdružení	Do r. 2004 (ohraničena absolutním objemem prostředků)

Start (ČMZRB)	Podpora vstupu do podnikání a jeho rozvoj v počáteční fázi	Bezüročný úvěr	Do r. 2004 (ohraničena absolutním objemem prostředků)
Special (ČMZRB)	Zvýšení zaměstnanosti občanů z problémových skupin obyvatelstva	Příspěvek na nově zaměstnaného člověka z dané skupiny obyvatelstva	2001 – 2004 (ohraničena objemem prostředků v daném roce)
Marketing (CZECHTRADE)	Usnadnění přístupu MSP na zahraniční trhy, snížení rozdílu v kvalitě poskytovaných nadstandardních služeb	Dotace na: - marketingové informace - marketingové vzdělávání - propagační materiály a internetový marketing - exportní a marketingové poradenství - prezentace, výstavy a veletrhy	2001 – 2004 (ohraničena objemem prostředků v daném roce)
Poradenství (AGENTURA PRO ROZVOJ PODNIKÁNÍ)	Získání cenově zvýhodněných odborných služeb pro MSP	Dotace v %. Vztahuje se k cenám za poskytnuté služby bez DPH. Školení, inkubátory, poradenství	Do 2004 (ohraničena objemem prostředků v daném roce)
Design (DESIGN CENTRUM ČR)	Pomoc při rozvoji designu u produkce MSP	dotace na designerské služby	Do 2004 (ohraničena objemem prostředků v kalendářním roce)

Zdroj: [19]

Příloha č. 2: Rozdělení území České republiky na NUTS II a NUTS III

MMR, OKBP, Ing. ŽÁDNÍK